

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Ludmila Valachovičová

Komentovaný překlad první kapitoly z knihy *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* od Helen Lewis (Jonathan Cape, 2020)

Annotated czech translation of the first chapter from Helen Lewis' *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* (Jonathan Cape, 2020)

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalivodová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

ZADÁNÍ

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad opatřete překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. Komentář slouží k provedení překladatelské analýzy, která by měla předcházet překladu: v jejím rámci celkově charakterizujte výchozí text; uveďte, s jakým cílem a jakou funkcí byl napsán a jaké stylistické postupy autor/ka volí k dosažení svého záměru. Dále uvažujte o nové, české komunikační situaci překladu – tato situace, byť hypotetická, bude v komentáři představena. Vysvětlete, zda a proč jsou funkce a cíl v této nové komunikační situaci, a v závislosti na nich styl, v textu vašeho překladu stejné či pozměněné. Dále, v novém oddílu komentáře, popište, na jaké problémy jste v překladu narazil/a, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl/a na úrovni lexika, syntaxe a celkově v rovině stylistické, případně kompoziční. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Citovaná vlastní řešení, která budete uvádět jako důkazy vámi zvolených postupů, opatřete odkazy ke stránkám překladu i originálu. Komentář opatřete na závěr bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí PhDr. Evě Kalivodové, PhD., za vedení práce a všechny cenné rady, které mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a kamarádům za jejich podporu a pomoc.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je přeložit první kapitolu (*Divorce*) knihy *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* od britské autorky a novinářky Helen Lewis, vydané v roce 2020 nakladatelstvím Jonathan Cape. Po překladu následuje překladatelský komentář, jehož součástí je překladatelská analýza výchozího textu, popis zvolené metody překladu, typologie hlavních překladatelských problémů a jejich řešení a typologie posunů, k nimž při procesu překládání došlo.

KLÍČOVÁ SLOVA

historie feminizmu, rozvod, právní systém, opozice

ABSTRACT

This bachelor's thesis aims to translate the first chapter (*Divorce*) from the book *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* by the British author and journalist Helen Lewis, published in 2020 by Jonathan Cape. The translation is followed by a commentary of the translation, which includes translation analysis of the original text, description of the method, typology of translation problems and their solutions and typology of translation shifts that occurred during the translation process.

KEY WORDS

history of feminism, divorce, legal system, opposition

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Překlad	7
3. Komentář	27
3.1. <i>Překladatelská analýza .....</i>	27
3.1.1. Vnětextové faktory	27
3.1.2. Vnitrotextové faktory.....	31
3.2. <i>Hypotéza o cílové komunikační situaci .....</i>	35
3.3. <i>Metoda překladu .....</i>	36
3.4. <i>Překladatelské problémy a jejich řešení.....</i>	37
3.4.1. Problémy na lexikální rovině	37
3.4.2. Problémy na syntaktické rovině.....	40
3.4.3. Citace	40
3.5. <i>Typologie překladatelských posunů .....</i>	41
3.5.1. Konstitutivní posuny	41
3.5.2. Posuny individuální	41
3.5.3. Posuny tematické.....	42
Závěr.....	43
Seznam použité literatury	44
<i>Primární literatura.....</i>	44
<i>Sekundární literatura.....</i>	44
<i>Slovníky a jazykové příručky .....</i>	44
<i>Další internetové zdroje.....</i>	45
Příloha 1	46

1. Úvod

Cílem této bakalářské práce je přeložit první kapitolu knihy *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* od britské novinářky a spisovatelky Helen Lewis, která byla vydána roku 2020 nakladatelstvím Jonathan Cape. Vybraná kapitola se zabývá historií feminismu ve Velké Británii, kterou autorka vypráví na příbězích několika žen, které se nebály oprostít od klasických společenských rolí žen a být „složitě“. Překládaná kapitola se věnuje historii rozvodových práv a menších dílčích feministických zápasů, které autorka prolíná vyprávěním své vlastní zkušenosti s rozvodem.

Druhou část bakalářské práce tvoří odborný komentář, který se skládá z překladatelské analýzy originálu, při níž vycházím z modelu Christiane Nord a poznatků Romana Jakobsona, dále si stanovuji metodu překladu, věnuji se typologii překladatelských problémů a jejich řešení a v neposlední řadě typologii překladatelských posunů, k nimž během překladu došlo. Zároveň si v komentáři stanovuji hypotézu o cílové komunikační situaci.

2. Překlad

Helen Lewis – Složitě ženy

Rozvod

Nikdy pořádně neznáte muže, dokud se s ním nerozvedete. – Zsa Zsa Gabor

Už si nepamatuju, co bylo za den nebo měsíc, pamatuju si ale, kde jsem zrovna byla: v sushi restauraci v obchodním centru Westfield Stratford ve východní části Londýna. Nebylo mi ani třicet. Uvědomila jsem si, že už nechci být vdaná, a konečně jsem se s tím někomu svěřila: své nejbližší kamarádce Lauře. Nacházel se přede mnou jen jeden problém. Jak se s někým rozvést?

Po několika minutách intenzivního googlení jsme přišly na tři poměrně pevné důvody k rozvodu: opuštění soužití, zlé nakládání a cizoložství. Všechny tři důvody předpokládaly, že za rozpad manželství převezme vinu jeden z manželů. Pokud se manželé chtěli rozvést bez házení viny na toho druhého, museli žít dva roky v odloučení (nebo pět let, pokud partner rozhodnutí zpochybnil).

V té době mi bylo přes dvacet, byla jsem bílá žena ze střední třídy s diplomem a sloupkem v magazínu, oplývala jsem v podstatě všemi vlastnostmi, díky kterým se člověk cítí jako by mu patřil svět. Součástí mé práce byly manažerské povinnosti: zodpovídalo se mi půl tuctu zaměstnanců a čas od času jsem jim poslala e-maily, v nichž jsem je žádala, aby „se s tím na mě obrátili“. A přesto jsem uzavřela smlouvu, aniž bych si předem zjistila, jak od ní odstoupit.

Měla jsem ohromné štěstí. Můj nyní již bývalý manžel je gentleman a oba jsme z manželství a manželské smlouvy odstoupili s co největší důstojností a nejmenšími neshodami. Tomu napomohlo i to, že jsme neměli společný majetek a děti. Ale o tom, co já jsem v roce 2013 dokázala, si mohla naprostá většina žen z minulosti jen snít. Možnost rozvést se má totiž pro ženy speciální význam. Znamená to, že je společnost považuje za plnohodnotné občany a samostatné osoby.

Kdyby bylo po mém, byla by historie rozvodového práva stejně známá jako boj o manželství pro všechny. Než byl roku 1870 vydán *Married Women's Property Act* (zákon o majetku vdaných žen), měnil se po sňatku ženin právní status z „feme sole“ (výraz z normanské francouzštiny pro „svobodnou ženu“) na „feme covert“ (krytá, nebo vdaná, žena). Žena již nemohla vlastnit majetek, žalovat nebo být žalována, vydělávat vlastní peníze, nakládat se závětí nebo podepisovat smlouvy. Teprve až od roku 1926 mohly anglické ženy vlastnit majetek za stejných podmínek jako muži.

Podle tradiční definice manželství existovala „manželská jednota“ ale nikoliv rovnost: žena byla závislou osobou se stejným právním postavením jako dítě. Roku 1765 napsal anglický soudce William Blackstone: „Manželstvím se muž a žena právně stávají jednou osobou: to znamená, že samotné bytí a právní existence ženy jsou během manželství pozastaveny, nebo jsou přinejmenším obsaženy v existenci manžela a s ní sloučeny. Pod jeho křídly, ochranou a záštitou žena všechno vykonává.“ Blackstone dodal, že muž nemůže své ženě nic poskytnout, protože by to „připouštělo možnost samostatné existence ženy“.

*

O sedmdesát let později přišla žena jménem Caroline Norton s podobným postřehem. „Žena nemá podle všeho žádný osobní úděl,“ napsala roku 1836. „Je vlastnictvím těch, které může diskreditovat.“ Její manžel George odmítal udělit souhlas k finančnímu vypořádání, které by jim zaručilo právní rozluky. Během manželství ji mlátil natolik, že muselo zasáhnout i služebnictvo. Po rozpadu jejich manželství prodal veškerý její majetek a zamezil jí přístup k jejich dětem. Když se s ním odmítala usmířit, postavil ji před soud pro nevěru. Obvinil ji, že spí se svým starým známým, premiérem Lordem Melbournem. Publicita, jež tento případ provázela, poukázala na viktoriánské manželství jako na formu vlastnictví.

Podle všeho byla Caroline Norton společenská žena plná života. Přátelila se se spisovateli a mysliteli, sama dokonce psala romány. Charles Dickens ji a její sestru popsal jako „pastvu pro oči“, umělec Edwin Landseer se do ní zamiloval. Její manžel George naproti tomu selhal jako právní zástupce i jako člověk. Svůj vztek si vybíjel na své duchaplné a všemi oblíbené manželce. Její přátelství s Lordem Melbournem zpočátku podporoval. Podle jeho úvahy by mu mohlo pomoci získávat zákazníky a vést k různým výhodám. Později však začal žárlit. To je známé riziko toho, když muži mají pocit, že „vlastní“ ženy, a snaží se kontrolovat jejich těla a mysl proto, aby získali peníze.¹ A tak George postavil svou manželku před soud pro nevěru.

Historička Diane Atkinson ve své knize *The Criminal Conversation of Mrs Norton (Kriminální rozhovor paní Norton)* nastínila sexistickou stránku Carolinina případu. Její nevěra by znamenala, že svému manželovi upřela „rodinnou harmonii a náklonnost, na něž měl podle zákona nárok. George měl v podstatě výhradní práva na manželčinu vagínu, která získal

---

¹ Některé části Carolinina příběhu mi připomínají popis partnerů či manažerů pornohereček, které vymyslela Jenna Jameson. Ti podle ní oscilují mezi tím, že považují své partnerky za chleboďárce, a tím, že nesnáší jejich slávu.

podpisem manželské smlouvy. Tím, že ho o to připravila, se dopustila tak závažného přestupku, že si řekl o 10 000 liber odškodného – dnes milion liber (přibližně 27 milionů korun). Všichni, kdo se případem zabývali (soudci, právníci a pamfletisté) byli muži. Jediné ženy, které se řízení účastnily, byly Carolininy služebné, jež byly povolány, aby vypovídaly proti ní. Carolina se u soudu nikdy neukázala, schovávala se v apartmá své matky v paláci Hampton Court.

Sir William Follett, hlavní obhájce George Nortona, přislíbil, že vypere jejich špinavé prádlo na veřejnosti. Tak jako 90. léta 20. století měla modré šaty stážitky Billa Clintona, Moniky Lewinské, potřísněné jeho spermatem, tak 30. léta 19. století měla Carolininu róbu. Podle Folletta měla ukázat „skvrny, které vznikají při pohlavním styku“. Jako svědkyni si pozvali jednu z Carolininých služebných, aby dosvědčila, že si Caroline před návštěvami Lorda Melbourna nanášela tvářenku. Vozka u soudu vypověděl, že zahlédl, jak Caroline leží na zemi a odhaluje „silnou část stehna“, zatímco premiér sedí na židli o kousek dál. Melbournův právní tým označil vozku za závistivého opilce. (Obhajoba se silně opírala o údajnou nedůvěryhodnost služebnictva.) Nejvyšší státní zástupce, Sir John Campbell, tvrdil, že i po domnělé nevěře spolu měli manželé Nortonovi sex, přičemž „každý ví, že poté, co se žena poddá svému milenci, pohlídí na svého manžela s nenávistí a odporem“. Po devítidenním soudním řízením v roce 1836 přišel ve 23:40 rozsudek. Porota rozhodla v neprospěch George Nortona. Žádné odškodnění mu nebylo přisouzeno.

Carolinina pověst však byla poskvrněna navěky. Nebylo pochyb, že flirtovala s jinými muži, včetně Lorda Melbourna, i přestože s nimi nespala. Jako by toto samotné nebylo dost špatné, soudní řízení jí navíc ztížilo možnost rozvodu. Jelikož ona byla, pokud šlo o nevěru, oficiálně uznána nevinnou, musela dokázat, že to byl George, kdo se vyspal s někým jiným, aby získala soudní rozluku. „Zůstali si na krku, dokud jeden z nich nezemřel,“ píše Atkinson. „Caroline žila v odloučení od svého manžela, a tak neměla právo vídat své děti. V tomhle ohledu byl George neústupný. Caroline by ho nedokázala přesvědčit, a proto se rozhodla, že změní zákon.“

Svým způsobem bychom měli Georgi Nortonovi poděkovat. Byl to takový „sférický parchant“,² že většina slušné společnosti se postavila na stranu Caroline. „Manžel mi s oblibou skládá zarmucující komplimenty. Na mou stranu se prý proti němu staví všichni, jichž se takové ubohé záležitosti týkají, jen díky mému osobnímu kouzlu, nikoliv kvůli mým spravedlivým zájmům.“ Caroline byla jednoznačně tou chytřejší z manželů. Po tom, co jí George řekl, že

---

² Fráze sférický parchant („spherical bastard“) pochází od švýcarského astronoma Fritze Zwickyho. Používá se jako označení lidí, kteří jsou parchanti, ať už na ně koukáte z jakéhokoliv úhlu.

nemá právo na vlastní peníze, začala vytvářet dluhy. Věřitelům poté říkala, ať žalují jejího manžela.

Jakmile soudní proces skončil, napsala Caroline autorce Mary Shelley, dceři průkopnice feminismu Mary Wollestonecraft, že je rozzlobená na to, jak „tyto mužské zákony dělají z žen bezmocné chudinky“. Proces z ní udělal celebrity v tom nejhorším slova smyslu. Psalo se o ní v novinách, parodovala se v pohádkách, sama za sebe ale mluvit nemohla. Nemohla vídat své syny, sedmiletého Fletchera, pětiletého Brinsleyho a tříletého Williama Charlese, a bála se, že by se její manžel mohl hůř chovat k mladším synům, pokud by si myslel, že to jsou Melbournovy děti. Žádala v podstatě o střídavou péči. Chtěla se svými syny trávit polovinu školních prázdnin, namísto občasné hodiny, kterou jí manžel povolil. Její požadavky byly zamítnuty. Když byli chlapi v Londýně, potulovala se po parku St. James v naději, že je potká. Jednou se jí podařilo přesvědčit lokaje, aby jí pustil do domu, když tam George zrovna nebyl. V srpnu ale vzal George syny do Skotska ke své sestře Grace. Caroline sešla ke špatnému doku a nemohla jim zamávat na rozloučenou. Grace po příjezdu ztloukla nejstaršího synovce za to, že si četl dopis od Caroline. Brinsleyho svlékla donaha, přivázala k posteli a zbičovala za jeden malý prohřešek. George přístup k dětem využíval jako zbraň proti Caroline. Trestal ji za to, že je „složitá“ – že se mu nepodřizuje, že flirtuje s ostatními muži a že ho vystavuje posměchu.

Caroline do rodinného rozpočtu během nešťastného manželství přispívala výdělkem z psaní knih s názvy jako *The Sorrows of Rosaline (Rosalinino trápení)* a *The Undying One (Nehynoucí)*. Nyní začala psát pamflety o své situaci. V dopise pro Mary Shelley napsala: „Myslím si, že je načase, aby byl, alespoň mezi příslušnicemi „slabšího“ pohlaví, znám ten zákon, který nám nedává právo ani na vlastní tělo a krev.“ Její sestra Georgy jí poradila, aby své pamflety nepsala příliš našťavaně, ale Caroline se bála, že by kvůli umírněnosti a zdvořilosti nemusely mít tak velký účinek.

Norton ve svém třetím pojednání o zákonech o výchově dětí odkryla, jak muži své děti využívají jako figurky. „Zákon nemůže nařídit, aby ženy měly jen sebemenší přístup ke svým dětem. A to ani v případě, kdy by mohly dokázat, že byly manželem násilně vyhnány z domu a že je manžel opustil kvůli milence,“ napsala. „Otcovské právo je prvořadé a absolutní a nemůže být matkou ovlivněno o nic více, než kdyby vůbec neexistovala.“

Upozornila na to, že nemanželské děti musely být do sedmi let v péči matky, ale ženatý muž se svých dětí mohl zmocnit silou, „i kdyby se jednalo o kojence u matčina prsu“ (její kurziva). Žena, již manžel podváděl, mlátil, či jiným způsobem činil manželství nesnesitelným, by se právě kvůli tomu mohla i nadále zdráhat manžela opustit. A i přesto, že ženino odmítnutí mohlo zranit mužovu pýchu, zákon ho stejně považoval za „žalobce i soudce“ v rozvodovém

řízení. Takový muž by „byl jistě naštvaný, pravděpodobně ponížený a v devíti případech z deseti žhavý pomstít svou skutečnou či smyšlenou újmu. Tomuto rozzlobenému a poníženému muži udělujme zákon něco, čeho se může lidská bytost zřídka nadít i v nejpokojnějších momentech života. A tím je DESPOTICKÁ MOC!“

*

V letech, které následovaly po řízení, trápil George Caroline tím, že jí udělil přístup k dětem a hned potom ho zase odřekl. Neustále měnil podmínky svých požadavků, a tak je Caroline vídala jen zřídka. Její pamflety – a lobování – však nakonec přinesly výsledky. Parlament začal projednávat nový zákon inspirovaný případem manželů Nortonových. Zákon by matkám povolil péči o děti do věku sedmi let a zároveň by jim zaručil přístup k nim i v pozdějších letech. Proti tomuto návrhu se silně postavila Sněmovna lordů. Viděla to jako útok na tradici manželství a tím pádem i na celý společenský systém, který byl na jejím základě vybudován. O Caroline v novinách psali jako o „věhlasné buřičce“. Na to ona odpověděla, že věří, že „krása a oddanost ženské povahy závisí především na vědomí její podřízenosti muži“. Caroline potřebovala působit účtyhodně, ne výhruzně.

Roku 1839 schválili poslanci *Custody of Infants Act* (zákon o péči o dítě), který Diane Atkinson nazvala „první feministickou legislativou v Británii“. Ženy, které nebyly uznány vinnými z trestné činnosti – cizoložství –, měly nyní zákonem dovoleno vídat své děti po odloučení či po rozvodu. (Samozřejmě pod podmínkou, že byly dostatečně bohaté na to, aby si toto právo mohly vymoci u soudu.) Naneštěstí pro Caroline platil zákon pouze na území Anglie, Irska a Walesu, zatímco její synové se nacházeli ve Skotsku.

Jejich hra na kočku a myš pokračovala. Caroline si roku 1840 pronajala prázdninovou chatu na ostrově Wight a George slíbil, že k ní děti pošle. Děti nepřijely. Poslala mu proto psaní. George navrhl, aby se s dětmi raději setkala v Londýně. Děti nepřijely. Caroline zjistila, že byly poslány do anglické internátní školy, a tak se tam za nimi vydala. Dvorní jí nepustili. V září 1842 spadl nejmladší syn z koně a poškrábal si ruku, když byl u otce na sídle Kettlethorpe Hall. Nakazil se tetanem. Než Caroline stihla dorazit, byl již devítiletý chlapec v rakvi. Jeho poslední slova otci byla: „Je jisté, že umírám. Brzy se udusím. Modlete se za mne.“

Zdá se, že jeho smrt vyvolala u George pocity viny, protože Caroline mohla se svými dvěma zbývajícími syny strávit Vánoce a v následujících letech je vídala častěji. Fletcher se nakazil tuberkulózou a odjel do Lisabonu. Brinsley odjel studovat do Oxfordu. Jakmile nabyli plnoletosti, nemohl jim George zabránit se s Caroline vídat. I přesto pokračovala v kampani a

zákon se stále vyvíjel. *Matrimonial Causes Act* (zákon o manželských záležitostech) z roku 1857 umožnil, aby rozvodová jednání projednávaly soudy, aniž by k tomu byl potřeba další parlamentní zákon (*Act of Parliament*). Zákon však i nadále rozhodoval ve prospěch mužů. Ti se se svými manželkami mohli rozvést i na základě pouhé nevěry, zatímco ženy potřebovaly prokázat ještě další „přestupek“ jako např. incest, násilí nebo opuštění soužití. Tento dvojí metr byl odstraněn až zákonem o manželských záležitostech z roku 1923.

Od začátku do poloviny dvacátého století následovaly další reformy. Podle britského statistického úřadu (*Office for National Statistics*) nyní skončí v Anglii a Walesu rozvodem ročně více než 100 000 manželství. Caroline by však neměly být vděčné jen ty ženy, které se rozvedly, ale také všichni, kteří měli svatbu. Její kampaň změnila podstatu toho, co manželství znamenalo a znamená pro ženy. Z kupní smlouvy se sňatek přiblížil blíže dohodě mezi rovnocennými partnery.

Caroline Norton je pro současný feminismus složitou hrdinkou. „Přirozeným postavením ženy je její podřízenost mužům,“ napsala. „Amen! Tak je to z vůle Boží, není to výmysl lidstva. Nikdy jsem nekázala žádnou nesmyslnou rovnost.“ Caroline byla podle svých slov podřízená svému muži, stejně jako je „měsíc zahalený mraky podřízený svému slunci“. Její argumenty se opíraly o tradiční představy obětavého a posvátného mateřství a o její společenské postavení. Chtěla, aby se k ní ostatní chovali lépe než k služce nebo k hříšné ženě, která má nemanželské děti. Dnes bychom to nazvali politikou uctivosti, přesvědčením, že se marginalizované skupiny chrání před diskriminací tím, že budou působit „úctyhodně“. Tato strategie může být nebezpečná, protože správné chování je zpravidla vymezováno skupinou, která má v rukou moc. Práva by měla platit pro všechny stejně a neměla by se zakládat na tom, jak sympaticky se společnosti jeví ti, kteří o ně žádají. Promiňte, rádi bychom vám pomohli, zní argument, ale proč všechno tak komplikujete?

*

Konec mého manželství nebyl ani zdaleka tak náročný jako rozvod Caroline Norton, přesto to byla ponižující zkušenost. Přestože výdělky svatebního podnikání v UK dosahují několika miliard liber, v žádném svatebním magazínu ani na takových těch internetových fórech, kde se ženy nazývají „BudoucíPaníX“, se nepíše nic o průběhu rozvodu. Není to tím, že by rozvody nepřinášely velké zisky (můžu vám ukázat měšťanské domy z Anglie doby regentství, které rozvody zaplatily specializovaným právníkům), ale proto, že se na ně společnost stále kouká skrz prsty. Rozvod je selhání.

Já jsem se rozhodně cítila, jako bych selhala, když jsem se rozváděla. Cítila jsem se, jako bych kladivem rozmlátila sklo, za nímž se schovával dokonalý obrázek štěstí. Rodiče byli zklamaní. Půl tuctu kamarádů se mnou již nikdy nepromluvílo. Zdálo se mi, že každý viděl, že jsem si sundala snubní prsten, i když pochybuji, že si toho někdo opravdu všiml. Oba jsme si za pomlčku vzali příjmení toho druhého, takže jsem si musela změnit i jméno u svých článků. Přišlo mi to jako veřejné přiznání soukromé hanby.

Když jsem se v roce 2015 znovu vdala, v žádném případě jsem si nechtěla vzít příjmení svého partnera. Pokud můžu vlastnit nějaké jméno, pak to bude „Helen Lewis“. Ano, Lewis je jméno mého otce, které se předávalo po mužské linii, ale také to je jméno, které jsem měla již od narození. Díky němu jsem to já. A stejně, jakou jinou možnost ženy mají? Bojovník za občanská práva Malcolm X se svého příjmení zbavil úplně. „Mé ‚X‘ nahradilo příjmení ‚Little‘ bílého otrokáře, které uvalil nějaký modrooký ďábel jménem Little na mé předky z otcovy strany,“ napsal ve své autobiografii. Ale kolik z nás by jen přemýšlelo nad něčím tak radikálním? Zním jeden pár, který spojil svá příjmení dohromady, a tím vytvořil nové. Tím také vyřešili problém toho, jak se budou jmenovat jejich děti.³

Tradiční pohled na manželství jako na vlastnictví perfektně zachytila spisovatelka Margaret Atwood v románu *Příběh služebnice* ve zvyklostech pojmenovávání: Fredova, Warrenova, Glenova. Jedná se o patronyma. Ke jménu velitele služebné se přidá přípona „ova“. Předchozí totožnost Fredovy zmizí spolu s jejím jménem, když se jí dostane převýchovy na služebnici. Nyní je pouhým majetkem Freda. Ve skutečnosti stát se Fredovou se tolik neliší od toho stát se „manželkou pana Johna Smithe“. Ke konci šedesátých let minulého století aktivistka Sheila Michaels tvrdě bojovala za to, aby se v angličtině upustilo od oslovení *Miss* a *Mrs* ve prospěch „označení pro ženu, která ‚nepatří‘ žádnému muži“. To se jí podařilo. Napomohlo jí uvedení časopisu *Ms* na trh v roce 1971. Označení *Ms* se během jedné generace změnilo z prapodivného na běžnou záležitost.

Podoba Gileadu vylíčeného v *Příběhu služebnice* je šokující. Nešokuje však více než skutečnost, že ženy s kariérou a bankovním účtem se tak snadno vzdávají nejnápadnější známky své identity. A že to mnohé z nich považují za romantické. „Jsme jeden celek,“ psalo se v jednom článku, který jsem četla. *Jeho* jeden celek. Převzetí příjmení manžela v zemích, které se řídí anglickými pojmenovávacími zvyklostmi, vymaže celý váš rodinný původ, váš předchozí život a učiní nemožným vás najít na Googlu. Také dohledat ženu ve farních

---

³ To však není použitelné řešení, pokud si slečna Píchová bere pana Míču.

záznamech a historických dokumentech je těžší než dohledat muže. Občas po nich zůstane jen útržek: manželka pana Smithe, manželka pana Tannera, manželka pana Cartwrighta.

Stopy tohoto vymazávání žen prostřednictvím manželství přetrvávají. Svatební matriky se stále ptají na zaměstnání vašeho otce pro farní záznamy, ale ne na to matčino. Oddací listy mají kolonky na jméno otců sezdaného páru, ale ne na jména jejich matek. Děti matek samoživitelek či leseb musí kolonku nechat prázdnou. Stejně tak jsme to udělali i můj manžel a já. Odmítli jsme zahrnout jednoho rodiče, ale ne toho druhého. Matrikář vypadal rozmrzele, ale přijal to.⁴ Nic z tohoto samozřejmě *nepůsobí* jako šokující, jelikož je to dost rozšířené a všeobecně přijímané. Ve skutečnosti je ale manželka pana X jen jinou variantou Fredovy. Jedním z nejtěžších úkolů feminismu je ukázat, jak tradice kalí náš zrak a nutí nás si myslet, že politické volby jsou dány přirozenými a neměnnými zákony.

Představa ženy a jejích dětí jako právního dodatku manžela zní zarytě viktoriánsky. Její působnost však přetrvávala dlouho, a to nejen ve svatebních záznamech. Moje matka, která byla v 70. letech příliš zaneprázdňena vařením večerí a praním plínek na to, aby chodila do práce, mi jednou řekla, jak našťvaná byla, když zjistila, že její děti nemohou být zapsány do jejího pasu, ale pouze na otcův. Británie tento problém nakonec vyřešila tím, že od roku 1998 dostávají děti vlastní pasy. Přesto je i nyní na ženy, jejichž příjmení se neshoduje s příjmením jejich dětí, na hranicích nahlíženo s podezřením.

Jen tak mimochodem, pokud jste si jméno změnili a cítíte, že vás za to nespravedlivě odsuzují, chtěla bych vám jen říci, že si nemyslím, že to z vás dělá špatné lidi nebo že jste nedostatečně *woke*, nebo jaký termín to teď užíváme. Mé feministické motto pochází od spisovatelky Simone de Beauvoir: „napůl oběť, napůl komplic, jako všichni ostatní“. Naprosto vás chápu, pokud nenávidíte svého otce, nebo máte dost toho, že lidé píšou vaše „etnické“ jméno špatně, nebo jste se rozhodly, že je to lepší pro účely vyhledávání, nebo jste prostě chtěly snadný život. *Napůl komplic, jako všichni ostatní*. Feminismus by se neměl tolik zabývat individuálními rozhodnutími jako spíš podmínkami, za nichž byla tato rozhodnutí provedena.

Historie rozvodu je historií ženské snahy o to, aby byly podle zákona považovány za právoplatné občany. Není to zdaleka poslední z feministických zápasů, které si dávají tento cíl. Jedním z takových zjevných případů je voličské právo, jak se přesvědčíme. Ženy ale čelily stovkám dalších, menších nespravedlností. Pojdme pít v Londýně roku 1982. Já si dám bílé víno – ach jo, jenže mě neobslouží na baru. Jsem totiž žena.

---

⁴ V roce 2018 prošel návrh zákona o registraci manželství (*Registration of Marriage Bill*) prvním čtením v Dolní sněmovně. Digitalizace matrik by matkám umožnila vyplnit svá jména. Následující vývoj návrhu byl pozastaven rozpuštěním parlamentu kvůli parlamentním volbám v roce 2019.

„Advokáti, právníci a novináři se na tomto místě scházejí a na baru mezi sebou sdílí drby z práce,“ řekla Tess Gill s šálkem čaje v ruce. „Jako pokorná ženuška, která sedí vzadu u stolu, si žádné drby s nikým nevyměníš.“ Mluvila o londýnském baru El Vino na Fleet Street. Bar je na konci ulice, na níž sídlí Královský soudní dvůr. V té době hned vedle sídlila vydavatelství novin. El Vino mělo jedno zvláštní pravidlo, dokud se tam neukázala Gill. Ženy nesměly být obslouženy na baru. Musely sedět vzadu.

Feministky byly přesvědčené, že toto pravidlo porušovalo *Sex Discrimination Act* (zákon o diskriminaci na základě pohlaví) z roku 1975. První námitku soudce okresního soudu zamítl jako „*de minimis*“ – ne dost důležitá na to, aby se jí zabýval.⁵ Roku 1982 se Gill spolu s lobbistickou skupinou *National Council for Civil Liberties* rozhodly, že to zkusí znovu.

V 20. století bylo běžné, že hospody a pánské kluby zakazovaly ženám pít na určitých místech. „Když jsem jezdívala do Manchesteru,“ řekla mi Gill, „ženy sedávaly v tzv. „*offie*“. To bylo něco jako přístřešek, bylo to venku. Muži seděli vevnitř. Kluby pro pracující muže občas mívaly naprosto směšná pravidla, jako že kolem baru bylo lino a ženy směly jenom na koberec.“ Gill, která pracovala jako odborová funkcionářka, si vzpomíná, jak jednou hrozila, že zavolá do BBC, když ji jeden číšník v Newcastlu zdvořile odmítl obsloužit. Nakonec se podvolil.

V dnešní době nejvíc vzdorují rovnoprávnému zacházení se ženami ty nejprivilegovanější společnosti. Soukromé pánské kluby jako Garrick nebo White's, studentské spolky jako Bullingdon Club a jídelní kluby jako Pratt's získaly výjimku z *Equality Act* (zákon o rovnosti). Díky tomu může jejich členství zůstat pouze pro muže.⁶ Většina kluboven pro svobodné zednáře nepřijímá ženy (ačkoliv trans ženy mohou zůstat členkami i po tranzici). Roku 2019, po 275 letech své existence, konečně přizval golfový klub Muirfield k členství dvanáct žen. O tři roky dříve přišel kvůli svým dřívějším zásadám o možnost hostit The Open Championship.

---

⁵ Asi si nebyl vědom toho, jakou symbolickou roli hrálo zpochybňování rasové segregace v jídelnách během afroamerického hnutí za občanská práva v USA.

⁶ Doufám, že skutečnost, že konzervativní politik Ian Duncan Smith je doživotním čestným členem klubu Pratt's, vám dělá stejnou radost jako mně. Pravděpodobně ho odmítla jeho první volba – jídelní klub Neschopný blbec.

Všechno to jsou místa, kde se setkává tzv. „establishment“ – politici, novináři, herci, soudci –, tedy alespoň ta část s mužskými pohlavními orgány. Můj jinak oblíbený Benedict Cumberbatch, který si jednou oblékl triko s nápisem „takhle vypadá feminista“, je pravidelně uváděn jako člen pánského klubu Garrick. Představte si, že jste výše postavená soudkyně a už tak jste si dobře vědoma svého menšinového postavení. A potom ještě zjistíte, že se vaši kolegové po práci schází někde, kam nemáte dovoleno vstoupit. Samozřejmě existuje i pár klubů výhradně pro ženy, ty však nemají takovou exkluzivní historii jako jejich mužské protějšky. Snaha srovnat ženské plavecké lekce nebo britskou komunitní organizaci pro ženy Women's Institute (Ženský institut) s vlivem kluboven pro svobodné zednáře by byla legrační, pokud by to nebyla tak běžná taktika sexistů. Zrušení té hrstky ženských klubů by se každopádně vyplatilo, kdyby nastala změna v zákoně.

V 80. letech byla pravidla, která vylučovala ženy z určitých prostor, mnohem běžnější. Ustanovovala druhořadé postavení žen, stejně jako rozvodová práva. To z nich udělalo zřejmý cíl pro feminismus. Tess Gill byla v té době aktivní členkou londýnských uskupení pro osvobození žen, jejichž členky se obyčejně scházely u jedné z nich doma, jelikož všechny měly děti. („Pokud některá neudělala to, co měla – o tom jsme si vedly zápisy –, musela na příští setkání za trest připravit čokoládovou pěnu.“). Gill a její přítelkyně, novinářka Anna Coote, vymyslely dokonalý způsob, jak poukázat na ono absurdní pravidlo baru El Vino a připravit soudní proces podle předpisů o diskriminaci na základě pohlaví. Vybraly si pro to čas 11:30 ráno, aby hostinský nemohl namítat, že je nemůže obsloužit, protože je plno. Nejdřív tam přišli dva mužští svědci – „snažili jsme se jednoho z nich přesvědčit, aby si oblékl kilt, ale odmítl“ – a čekali, až se k nim ženy přidají. Měli s sebou aktovky, které si odložili na barovou desku, jelikož jedním z argumentů baru bylo, že ženy by to tam zaneřádily svými kabelkami. Když Tess s Annou dorazily, pozdravily se s přáteli, objednaly si a bylo jim řečeno, že si mají jít sednout. „Řekly jsme, že bychom tam radši stály. Myslím si, že jim začalo docházet, že se něco děje.“ Odešly hned, jakmile je barman odmítl obsloužit. Získaly důkaz o diskriminaci.

Okresní soud znovu vynesl rozhodnutí, že je případ „*de minimis*“. Členky kampaně vybraly peníze na to, aby případ dostaly k odvolacímu soudu. Tamní soudci museli přiznat, že „dva naši kolegové“ pili v El Vino, ale členky kampaně netrvaly na tom, že by se tím ve své funkci něčemu zpronevěřili. Případ vyhrály a s kamerami v závěsu se vydaly do El Vino. *I přesto* je tam odmítl obsloužit, a to na základě toho, že by narušily pořádek. Vrátily se tedy k odvolacímu soudu, aby jim vystavil soudní příkaz, který by bar donutil je obsloužit. „V ten moment jsme si řekly: ‚El Vino je tím posledním místem, kde bychom si daly drink,‘“ vyprávěla

Gill. Bar jim nakonec zakázal vstup na doživotí. Jak psaly noviny: „Nikdo, kdo nás stojí 25 000 liber v nákladech na právníka, není žádoucím zákazníkem“.

Gill se setkala s důvěrně známou reakcí: její problém nebyl důležitý. (Dnes by jí řekli, že popíjení na baru není žádná ženská obřízka nebo že by se radši měla zamyslet nad osudem žen v Saudské Arábii.) Okresní soud nebyl jediným, který považoval případ za tak nedůležitý na to, aby se jím zabýval. Tisk hlasitě prohlašoval, že to bylo jen mnoho povyku pro nic. To však nezabránilo tomu, aby se jím intenzivně zabýval. Gill mi ukázala výstřižky z novin, které si ponechala déle než tři desetiletí. Rozložila je na klíně a na stole ve svém útulném bytě na Baker Street. Věděla jsem, že se tam určitě objeví spojení „něžné pohlaví“, ale byly tam i špatné slovní hříčky: „víno, ženy a hněv“. Na okresním soudě se pokusil jeden vrchní advokát nadněst, že ženy možná *nechtějí* stát frontu na obsluhu. Je to otřepaný a povýšenecký argument: mužská laskavost a gentlemanství chrání ženy lépe než jejich vlastní peníze a základní lidská práva. „Určitě se nechcete mačkat někde v baru,“ řekl advokát protistrany Gill. „Jezdím do práce metrem,“ odpověděla mu.

Ne všichni odpůrci byli muži. S jednou z nejzlomyslnějších reakcí přišla „první dáma z Fleet Street“, sloupkařka Jean Rook. „Tento týden mi z místní londýnské rozhlasové stanice volala nepříjemně znějící uštěpačná feministka a zvala mě na oslavu v baru El Vino. V tom baru, jehož čtyřicet let starý zákaz obsluhy žen byl konečně prolomen soudním příkazem,“ napsala pro deník *Daily Express*. „Jediné, co mohu střízlivě říct, je, že hnutí za osvobození žen (Women's liberation movement) dosáhlo dna, když se ženské novinářky oddávají bakchanáliím kvůli vítězství, které nestojí ani za hrstku kyselých hroznů.“ Tím slovní hříčky bohužel nekončily. Gill a její přítelkyně „si udělaly *Absolutní* ostudu,“ což vedlo k tomu, že se Rook „červená jako víno“, protože feministky z Fleet Street „hýří opojenými novinovými titulky o tom ‚Jak jsem se zapsala do dějin‘, čímž se dostávají na úplné dno vinného sudu.“

Téměř celý sloupek je odvážný pokus předstírat, že v sázce není žádný vyšší princip. Ženy, kterým se v existujícím společenském uspořádání povedlo uspět, samozřejmě nemají potřebu ho shazovat. Rook se ale v poslední větě své polemiky prozradila: „Udělalí jste hlupačky i ze sebe. Proč se raději nevrátíte k práci, kterou jsem já nikdy neměla problém přijmout od muže?“ Jinými slovy, *jak může existovat systémová diskriminace, když mně se uspět podařilo?* Ale historicky jednotlivce nejsou fakta. Jean Rook je představitelkou jiného typu složitých žen – typu, který prohlašuje, že jejich osobní zkušenosti jsou důležitější než veškeré důkazy o opaku. Její článek je zároveň připomenutím, že feminismus není zkratka pro „co si myslí ženy“, ale je to politické hnutí bojující za rovnost pohlaví.

Kdykoliv jsou feministky nařčeny, že se soustředí na „bezvýznamné problémy“, bývá většinou v sázce mnohem víc. To, že si Tess Gill a Anna Coote nemohly dát drink, bylo projevem světa, v němž byly ženy stále právně považovány za občany druhé kategorie. V roce 1974 spolu napsaly knihu *Women's Rights: A Practical Guide* (*Ženská práva: Praktická příručka*). Kniha je plná příkladů, ze kterých vám spadne čelist. Vlády předpokládaly, že muž je živitelem rodiny a žena se stará o domácnost, a proto bylo přirozené, že muž měl finanční a právní kontrolu nad svou manželkou. Vdaná žena si nevyplňovala vlastní daňové přiznání. Její příjmy byly obsaženy v daňovém přiznání jejího manžela. Veškeré přeplatky šly muži. Jako vdaná žena „zjistíte, že v praxi ... splátkové společnosti a majitelé bytů stále vyžadují podpis vašeho manžela“. Kvůli „pravidlu soužití“ měla žena, která bydlela s mužem, méně státních příspěvků, i když ji finančně nepodporoval. V kapitole o antikoncepci se psalo, že „většina klinik se stále ptá na souhlas vašeho manžela, pokud si chcete nechat zavést tělísko nebo podstoupit sterilizaci. Vymlouvají se na to, že se doktoři musí chránit před rozzuřenými manželi, kteří by je mohli zažalovat a požadovat kompenzaci za znemožnění zplození dětí“. A samozřejmě, „váš manžel nemůže být soudně stíhán za znásilnění, pokud vás proti vaší vůli donutí k pohlavnímu styku ... Co se zákona týče, když se vdáte, dáváte muži svolení k pohlavnímu styku po celou dobu trvání manželství.“⁷ Imigranti si mohli do Británie přivést své manželky jako závislé rodinné příslušníky, ale imigrantky si manžely mohly přivést pouze za „výjimečných okolností“. Na druhé straně existoval speciální druh víza udělovaný pouze ženám: dvanáctiměsíční pobyt byl umožněn „dívkám au pair“ žijícím u rodin, kde vykonávají domácí práce. („O chlapcích au pair nebyla nikde ani zmínka,“ komentují autorky.)

Veškerou tuto zjevnou diskriminaci máme ještě v živé paměti. Generace mojí matky často potřebovala, aby jejich žádost o hypotéku podepsal i zodpovědný muž. Gill a Coote ve své knize z roku 1974 poznamenaly, že „stavební společnosti jsou čím dál pokrokovější ve svém způsobu myšlení a jen málo z nich se přiznává k diskriminaci žen“. Které by ale samozřejmě bylo legální – bylo to rok před schválením *Sex Discrimination Act* (zákon o diskriminaci pohlaví). Z dvaceti pěti dotázaných institucí řekly tři, že by mohly požadovat „ručitele“ pro schválení žádosti o půjčku, o kterou si zažádala žena. Jedna z institucí s odvoláním na „omezení kvót“ úplně odmítla půjčovat svobodným ženám. Také s hůře placeným zaměstnáním bylo těžší získat hypotéku. A co myslíte? Většinu hůře placených zaměstnání vykonávaly ženy.

---

⁷ Toto se změnilo soudním řízením až v roce 1991. V ten samý rok, kdy byl na oběžnou dráhu vynesena Hubbleův teleskop a kdy vznikla první webová stránka. Šílené.

Zajímalo by mě, kolik mladých žen o tom všem ví. Druhá vlna feminismu v druhé polovině 60. let a v letech 70. je nyní často odsuzovaná jako privilegovaná a zaslepená. Ale přitom odstranila právní struktury, které ukotvovaly ženy jako občany druhé kategorie. Manuál od Gill a Coote nabízí rady, jak jednat s imigračními úřady nebo jak navštívit partnera ve vězení. Tess Gill pracovala s lesbami, jimž byly po rozvodu soudem odebrány děti. To nebyla náplň žádného ženského obědového klubu. A pokud to tak zpětně vypadá, tak jen proto, že práce tisíců žen byla z velké části zapomenuta, stejně jako i silný odpor, kterému čelila. Vítězství je pro feminismus často hořkosladké. Nová realita se rychle stane normou, čímž se zastíní zápas nutný k vítězství. Pokrok stírá úsilí.

Veškerý pokrok druhé vlny feminismu měl stejný smysl jako boj o rozvod. Bez nezávislosti – právní i ekonomické – se ženy musely spoléhat na to, že jim muži poskytnou to, co sami považovali za vhodné. Vdané ženy byly vydány na milost alkoholiků, gamblerů a násilníků. V práci byly jen se zdráháním přijímány pod podmínkou, že nebudou působit problémy nebo požadovat, aby byly placeny stejně jako muži. Stejně to fungovalo i v hospodách. Ženy nebyly tak úplně lidmi.

*

V roce 2010 rozhodla skupina soudců v případě známém pod jménem „Radmacher“, který se týkal předmanželské smlouvy. Tu využívají bohatí lidé k ochraně svého majetku v případech, že by se rozváděli. Mnoho lidí to považuje za nespravedlivé, protože ve většině případů k jejich sepsání najímá právníky ten bohatší z manželů (nebo jeho rodina). Ten chudší pak nemusí být schopný najmout svého vlastního poradce a může cítit nátlak, aby odsouhlasil každý dokument, který se před něj položí.

V případě Radmacher byl tím chudším, který se stará o domácnost, muž, v dalších podobných případech to ale bývá žena. V rozsudku tato skutečnost vedla k tomu, že se rozhodující soudci co nejvíc přiblížili odsuzujícímu „drsnému pohledu“ medvídky Paddingtona. Cílem předmanželské smlouvy je, jak napsal jeden ze soudců, „odepřít finančně slabšímu partnerovi – většinou, ne však nutně, to je manželka – zaopatření, na které by jinak měl nárok“. A pak přišla rána z milosti: „Stručně řečeno, tento problém má genderový rozměr a někomu se může zdát nevhodné, aby o něm rozhodoval soud složený z osmi mužů a jedné ženy.“

Tato ostrá kritika byla oprávněná. I dnes, tedy 180 let po rozvodovém řízení s Caroline Norton, které bylo záležitostí výhradně mužů, jsou naše zákony stále pevně v rukou mužů. A

to v rukou jednoho konkrétního mužského typu. Více než sedmdesát procent vyšších soudců prošlo soukromou výukou, zatímco z celkové populace je to jen sedm procent. Podle dat z 1. dubna 2018 je jen 6,8 % soudců černošského či jiného etnicky menšinového původu. Dvě třetiny poslanců, našich zákonodárců, jsou muži. V dubnu 2018 tvořily ženy pouhých 29 % u všech soudů dohromady. Britský Nejvyšší soud se skládá ze tří žen a devíti mužů.

Soudkyně, která napsala onu kritiku, byla první ženskou odvolací soudkyní s místem v Horní sněmovně. Nepocházela z tradičních soudcovských kruhů, ale prošla si akademickou kariérou. V září 2017 se stala první ženskou předsedkyní britského Nejvyššího soudu. Její jméno je Brenda Hale.

Při čtení biografie Lady Hale mi v hlavě utkvěly dvě věci. Zaprvé, považuje se za feministku – v jejím erbu je vyražen latinský nápis *Omnia Femina Aequissimae* (Ženy jsou rovny všemu). Zadruhé, je rozvedená.

Osobně působí Brenda Hale poněkud děsivě. Setkala jsem se s ní v její kanceláři v hlavní budově Nejvyššího soudu na Parliament Square. Kancelář je plná porcelánových žabek. Jedná se o osobní vtípek mezi ní a jejím druhým manželem, jehož označila za svého „žabího prince“.

Její kariéra je připomínkou toho, jak rychle probíhají změny. Práva dostudovala v roce 1966, kdy byl rozvod ještě stále postaven na představě viny a nevin. Když se vypořádávalo společné jmění, zacházelo se se složitými ženami přísněji. Předpokládalo se, že žena „musí být nevinná, aby od svého manžela cokoliv získala. Pokud nebyla úplně nevinná, tak se to, co potřebuje, snížilo přiměřeně k její vině,“ sdělila mi Lady Hale. Každá žena, kterou považovali za nerozumnou rejpalku, riskovala nižší vypořádání. Zeptala jsem se jí, zda souhlasí s tím, že je rozvodové práva popisováno jako trest pro dotyčný pár, aby cítil své selhání. „Ne, tak bych to neřekla,“ odpověděla mi. „Manželství je míněno jako závazek na celý život, takže rozvést se bylo možné, pouze pokud druhá strana zásadně porušila základní body manželské smlouvy. Vy, jako případná nevinná strana, jste mohla usilovat o ukončení manželství. Rozhodně tedy můžeme mluvit o provinilci a nevinné osobě.“

Teprve až v roce 1969 se na seznam pádných důvodů k rozvodu přidal neutrální pojem opuštění soužití. Zároveň s tím se ustoupilo od pojmu „rozvrácení manželství“. Lady Hale věří, že problém tkví spíše v pozůstatcích tohoto staršího systému. *Vypadá* to, že je rozvod postaven na vině, ve skutečnosti ale „systém nevyvíjí žádné úsilí přiměřeně rozdělit vinu. Kvůli tomu má mnoho lidí pocit, že je to nespravedlivé.“ Partneři se musí rozhodnout, kdo z nich svolí k tomu, aby byl právně shledán „nerozumným“ nebo cizoložným. A to i přesto, že oba spali s jinými lidmi nebo že oba přispěli k rozpadu manželství.

Lady Hale si myslí, že by se měly zavést „rozvody bez provinění“, kdy oba manželé připustí, že se jejich vztah jednoduše rozpadl. Po uplynutí čekací doby šesti měsíců až jednoho roku vydají společné potvrzení svého přesvědčení. Nemusí udávat žádné důvody, a tím pádem se nebudou muset hádat o to, kdo koho opustil, kdo se vyspal s kým, nebo kdo se k tomu druhému choval hůře. Rozvod se jim pak povolí.

Že to zní jako nynější definice opuštění soužití? Akorát že vůbec. U rozvodů bez provinění nevzniká žádné břemeno shánění důkazů. Když ale v dnešní době uvedete jako příčinu „opuštění soužití“, musíte dokázat, že spolu opravdu nežijete, například s pomocí hypotečních smluv, výpisů z účtů a dalších dokumentů. Navíc to váš partner může zpochybnit. Když jsem si procházela své feministické zápisníky ze sedmdesátých let, udivilo mě, že jednu ženu odmítli rozvést na základě toho, že její manžel pořád bydlel v pokoji pro hosty a že pro něj stále vařila. Její snaha ukončit manželství tak, aby to mělo co nejmenší dopad na jejich děti, byla použita jako důvod k nerozloučení manželství.

Je nejvyšší čas, aby byly zavedeny rozvody bez provinění. Tak se to ale jeví už téměř třicet let. Ve zprávě z roku 1990 právní komise (Law Commission), nezávislý statutární orgán navrhuje reformy právních předpisů, důrazně doporučila upravit důvody k rozvodu, které označila za „nejasné a zavádějící“. Páry nerozuměly uměle vytvořeným kategoriím, zvláště pokud měly jen málo společného s jejich skutečným důvodem k rozvodu. Absence rozvodů bez provinění byla „diskriminující“, protože opuštění soužití – jediný důvod, který nevyžadoval určení viny – nebylo jednoduché pro chudé páry. Představte si třeba pár žijící v obecním bytě, který nemůže být převeden na jiného majitele, dokud se rozvodové řízení neuzavře. Jak je pak možné dokázat, že spolu nebydlí, když si ani jeden z nich nemůže dovolit se odstěhovat? Po párech se požadovalo, aby udržovali „oddělené domácnosti“ pod jednou střechou, což byl „nanejvýš nepřírozený a umělý způsob života“. Ve skutečnosti se „mladá matka, která žije s dětmi v obecním bytě, musí spoléhat na vinu, ať chce či nechce a bez ohledu na škody, které to může způsobit“. Tehdejší zákon vyvolával „zbytečné nepřátelství a zahořklost“, stejně jako tomu bylo v době Caroline Norton. Navíc nijak nepřispíval k záchraně manželství, akorát znepríjemňoval život dětem.

Ona doporučení se setkala s kritikou „na základě toho, že útočila na manželství. Musel se zachovat princip viny, jelikož by jinak bylo moc snadné nebo nemorální se rozvést,“ sdělila Lady Hale. Na druhou stranu poznamenává, že rozvod je v dnešní době z právního hlediska

„snadný“, pokud se obě strany domluví. A pokud se jeden z nich přizná k cizoložství, tak je i rychlý.⁸

*

Když jsem se rozváděla, táhlo mi na třicítku, měla jsem dobré přátele, milující rodinu a slušné zaměstnání. Přesto to byla velmi osamělá zkušenost. Rozhodla jsem se, že odejdu v prosinci. Hned potom jsem si však začala pokládat otázku, jak to bude s Vánoci. Kdo ukončí své manželství před Vánoci? Jak si najdu bydlení během vánočních svátků? Zůstala jsem proto až do ledna. To však přineslo svá úskalí. Když víte, že opustíte svého partnera, zkazí to všechny vaše společné interakce: lžete někomu, kdo vás miluje, – a někomu, koho vy sami pořád z části milujete.

Pak následovaly praktické úvahy. Neměla jsem téměř nic našetřeno – pouze dostatek na to, abych složila zálohu na nájem bytu po tom, co jsem několik týdnů spala u kamarádů v pokoji pro hosty. Ti stejní kamarádi mě v taxíku vyzvedli u mého starého bytu, když jsem si odnášela věci. Řekla jsem, že chci pouze své oblečení a knihy. Koneckonců jsem to byla já, kdo to pokazil. První noc ve svém novém bytě jsem z okna koukala na nástupiště stanice Highbury. V bytě nebyly žádné závěsy. Svlékala jsem se za tmy a doufala, že mě z protějších bytů nesleduje žádný úchyl s brýlemi s nočním viděním. Myslela jsem na všechny ženy, které se rozhodly stejně jako já. Jak těžší by bylo odejít s dětmi. Jak moc složitější by bylo, kdybych se musela vyplížit ve dne od násilného a manipulativního partnera. Nebo kdybychom měli společný bankovní účet. Nebo kdybych neměla vůbec žádný účet.

Druhá vlna feminismu usilovně bojovala za finanční nezávislost žen a její boj ještě není u konce. Příspěvek pro domácnosti s nízkým příjmem (tzv. Universal Credit), který představil Iain Duncan Smith v roce 2010 jako stěžejní reformu sociálního zabezpečení a který spojuje šest různých příspěvků v jeden, je zpátečnický. Je automaticky udělován „hlavě rodiny“ a tím je v rozporu se vším, za co feminismus desítky let bojoval. Když byl roku 1975 představen příspěvek na dítě, který nahradil rodinný příspěvek, zasadila se členka Labouristické strany, Barbara Castle, o to, aby ho dostávaly ženy. V Dolní sněmovně to nazvala „novým univerzálním finančním příspěvkem osvobozeným od daní pro všechny děti, včetně těch

---

⁸ Registrované partnerství a manželství stejnopohlavních párů nemůže být rozpuštěno na základě nevěry. Naše legislativa nepovažuje jiný druh sexu než starý dobrý penis ve vagíně za dostatečně sexy na to, aby způsobil rozvázání právní smlouvy. Tohle je, jak se přesvědčíme později, součástí staromódní představy o „normálním“ sexu. Zatím je to dobrá zpráva pro všechny příznivce orálu a zachování manželství.

nejstarších, který se, bez ohledu na příjmy domácnosti, vyplácí matce“. Objevily se námitky, že by bylo snazší příspěvek zahrnout do výplatní pásky živitele rodiny. U většiny rodin by to v té době byl otec. Castle tento návrh odmítla s tím, že peníze by hodně ulevily ženám, kterým došly „peníze na nákupy“ již v půlce týdne. Příspěvek patřil do kabelky, ne do mužovy peněženky. Ženy, které nevykonávaly placenou práci, by tak získaly nějaké vlastní peníze.

Často dnes mluvíme o tom, jak se muži trápí tím, že mizí výrobní průmysl a další tradičně mužská zaměstnání. Měli bychom si však upřímně přiznat, z čeho část jejich trápení pochází: ze ztráty postavení a kontroly, pramenících z jejich postavení jako hlavy rodiny a z rozhodování o financích. Bylo snazší zabránit manželce, aby byla „složitá“ – aby hubovala, odmlouvala, zpochybňovala mužovy priority –, když ji mohl odříznout od jejího příjmu.

Barbara Castle žila ve světě, v němž žena, která nechodila do práce, byla prosebnice. Pokud její partner dostával týdenní výplatu, musela čekat, až jí dá peníze na „domácnost“, tedy na účty a jídlo, zbytek si nechal pro sebe. Ženy neměly v tomto systému žádnou naději na peníze, které by mohly utratit za sebe. Jejich manželé si na druhou stranu pravděpodobně ponechali nějaké peníze na útratu v hospodě nebo v sázkových kancelářích. Bylo také těžší partnera opustit. Když jsem psala o Universal Credit, byla jsem ohromená množstvím příběhů o „penězích na útěk“ („*running-away money*“). Jeden muž mi sdělil, že když zemřela jeho matka, našla rodina v jejím šuplíku schované peníze. Naštěstí je nikdy nemusela použít, ale po celou dobu si byla vědoma, že by mohla. Na internetu se o tomto pojmu moc nedovíte. Je to pozůstatek dřívější doby, v níž žena těžko hledala únik, když se obávala, že se manželova výbušnost zhoršuje, že jeho pití zatemňuje jejich soužití, nebo když ho jednoduše přestala milovat.

Spisovatelka Paulette Perhach napsala v lednu 2016 článek pro internetovou stránku *The Billfold*, zabývající se financemi, o penězích na útěk v pojetí její generace. Popsala jeden možný osud mladé ženy se slušnou prací: nadělá si dluhy, kupuje si drahé sendviče k obědu a nechává svého vstřícného přítele, aby za ni platil nájem, zatímco se snaží vyškrabat ze dna. A potom: šéf ji začne osahávat, přítel zaslechne, jak flirtuje s jiným, a popadne ji tak silně, že sebou třískne o konferenční stůl.

Vypadá, že ho to opravdu mrzí, dokonce i brečí, takže v noci spíte v jedné posteli. Hledíš do tmy a snažíš se přijít na to, jak dlouho ti bude trvat, než si našetříš na to, aby ses mohla odstěhovat. Říkáš si, že ho to mrzí a snažíš se přesvědčit sama sebe, že to byla nehoda. Tentokrát to přehlídneš, protože tě přeci přímo neuhodil. Všechno to zní snadněji než shánění peněz, když už tak toho

dlužíš dost. Když s ním příště vyrazíš do společnosti, drží tě kolem ramen, koukáš na přítelkyně ostatních a představuješ si, jak pod dlouhými rukávy schovávají modřiny velikosti prstů.

Perhach si pro mladé ženy přála jiný příběh. Pokud by nosily levné oblečení, braly si v práci směny navíc a žily v mezích svých potřeb, mohly by si vytvářet úspory. Znamenalo by to, že by mohly opustit zaměstnání, v němž je šéf osahává, a rozejít se s násilnickým, majetnickým přítelem. Tyto peníze nazvala „dohajzlovou rezervou“ („*fuck-off fund*“).

Její esej se šířila bleskově, ale vedle pozitivních ohlasů se objevila i spousta stížností. Jak si vybudovat *dohajzlovou rezervu*, pokud nemáte stabilní zaměstnání, pokud i levné oblečení musíte kupovat na kredit a pokud (v Americe) i obyčejná bronchitida nebo zlomený prst vás může stát majlant v účtech za lékařskou péči. Kritika nebyla neoprávněná. Ne každá si může našetřit *dohajzlovou rezervu* (ale pokud může, určitě by měla). Stát v tom také má hrát svou roli.

Tato myšlenka se zdá být poněkud radikální dokonce i v dnešní Británii, natož pak v hyperkapitalistické Americe. Britská druhá vlna feminismu uzrála v mnohem kolektivističtější společnosti, která měla založení Národní zdravotní služby (NHS) a sociálního státu ještě v živé veřejné paměti. Pravděpodobně předpokládala, že právní změny budou pokračovat a společnost bude postrkována k další restrukturalizaci. Vždycky se ale objeví backlash. Jak u nás v Británii, tak i v USA jsme poznaly demonizaci „královen sociální podpory“, „vysavaček dávek“ a svobodných matek, které jsou líčeny jako parazité tyjící z peněz daňových poplatníků. Politická pravice se důrazně staví proti státním dávkám, a to nejen kvůli jejich dopadu na státní pokladnu. Ve hře je také ideologická stránka věci: konzervativci nechtějí podporovat určité způsoby života, jako je například svobodné rodičovství. V dnešní době používají někteří politici různé sociální strategie, aby potrestali ženy, které se chovají „složitě“. To znamená ženy, které se nesnaží, aby jim „fungovalo manželství“, které od vztahu chtějí víc než jen nezbytné minimum, jako je střecha nad hlavou, nebo které se opováží zamilovat do někoho jiného.

*

Právo na rozvod může vypadat jako zvláštní začátek našeho příběhu.⁹ Ale feminismus je konec konců o nezávislosti: o svobodném nakládání s našimi těly a našimi životy. V 18. století zacházel zákon se ženami jako s dětmi, o které se musí starat muži. Takové uspořádání dodnes přetrvává v Saudské Arábii, kde ženy musí kvůli „opatrovnickému“ systému získat povolení k vystavení pasu, k vycestování do zahraničí a ke studiu od svých nejbližších mužských příbuzných. Tamní „reformní“ vláda milostivě udělila ženám volební právo v roce 2015 a právo řídit v roce 2018, od té doby však vězní aktivisty a aktivistky, kteří zpochybňují poručnický systém. Saudská Arábie zároveň ukazuje, jak je právní a finanční moc využívána k vynucení dalších omezení žen, jakým je povinnost zahalovat se.

Série feministických právních reforem v Británii devatenáctého století, kterou započaly *Custody of Infants Act* a *Married Women's Property Act*, umožnila ženám stávat se čím dál tím nezávislejšími – a také „složitějšími“. Na přelomu devatenáctého a dvacátého století už nemohly být ženy jako Caroline Norton svými partnery drženy jako rukojmí a nemohlo se s nimi už zacházet víc jako s majetkem než jako s osobou. Mohly snít o tom, že si vybudují obdobu *dohajzlové rezervy* odpovídající devatenáctému století. Bylo těžší je vydírat, aby se podřídily. Postupně začínaly získávat svobodu. Pro Caroline Norton už ale bylo pozdě. Vyhrála svůj soudní případ, ale ne svoji nezávislost. Nakonec to byla Georgeova smrt roku 1877, která ji od nesnesitelného manžela odloučila. Ona sama zemřela za tři měsíce.

Nyní je rozvod legální ve všech zemích světa kromě Filipín.¹⁰ Tyto reformy jsou však velmi často nedávné, znepokojivě křehké a limitované ve své šíři. Irsko hlasovalo o legalizaci rozvodů teprve 24. listopadu 1995 a i v té době bylo referendum odhlasováno s pouhými 50,28 procenty hlasů. Očividně se jak ženy, tak i muži báli změny statu quo.

Britské rozvodové právo je třeba reformovat. Předpoklad, že ženy jsou primárními ošetřovatelkami dětí, postupně slábne, což bude mít nevyhnutelně dopad na „přístup“ k dětem po rozvodu. Rodičům i jejich dětem by prospěl méně konfliktně založený systém, který by upřednostňoval komunikaci před prisuzováním viny. Starý argument, že příjemnější rozvodový proces by jen podpořil rozpad rodin, je zastaralý. Míra rozvodovosti již několik let klesá. David Gauke, ministr spravedlnosti, v dubnu 2019 oznámil, že předloží návrh na „rozvod bez provinění“. Nesetkal se téměř s žádným odporem. „Zatímco budeme vždy prosazovat instituci

---

⁹ Budete mi muset odpustit, že se v této kapitole zaměřuji na heterosexuální vztahy. Rozvody stejnopohlavních párů jsou málo prozkoumané, jelikož stejnopohlavní svazky byly umožněny až roku 2013 v Británii, roku 2015 v USA a v Irsku a roku 2017 v Austrálii.

¹⁰ Na Filipínách, které jsou převážně katolické, je jediným legálním způsobem, jak ukončit manželství, anulace. Muslimové mohou dosáhnout pouze církevního rozvodu, ale ne toho světského.

manželství, není správné, aby naše zastaralé zákony vytvářely či zhoršovaly konflikty mezi rozvádějícími se manželi,“ oznámil konzervativní poslanec Gauke.

Manželství bylo po staletí využíváno k ovládnutí žen – aby potlačovalo jejich složité chování, nepoddajnost a nezávislost. Rozvodové zákony běžně dělaly to stejné. Vedly společnost k tomu, aby se chování žen řešilo u soudu, při obecném vědomí, že vždy budou pro své nedostatky posuzovány přísněji než muži. Způsobily, že ukončení vztahu s sebou nese velké sociální a ekonomické břemeno – takové, které má tvrdší dopad na ženy.

Feminismus bojoval, aby zajistil, že manželství nebude nadále využíváno k ovládnutí žen, a aby zaručil, že po rozvodu neskončíme bez majetku. Zákon již nestaví muže do pozice našich ochránců a nepřetváří jejich lásku do formy vlastnictví. Jsem ráda, že jsem se rozvedla, a už se ani nestydím, že moje manželství skončilo. Naopak jsem vděčná všem ženám, které usilovaly o to, aby ony – i já – byly volné a mohly se samy rozhodovat.

Jakmile ženy získaly o trochu více kontroly nad svými životy a penězi, octly se v lepší pozici pro boj s dalšími zákony a praktikami, které z nich dělaly občany druhé kategorie. Náš další příběh se odehrává v Manchesteru v roce 1905, kde dvě mladé ženy už nebaví slušně prosit. Chtějí volební právo a hodlají ho získat – i kdyby k tomu měly použít násilí.

3. Komentář

3.1. Překladatelská analýza

V této kapitole se budu věnovat překladatelské analýze výchozího textu. Analyzovat budu podle modelu německé translatožky Christiane Nord, který popisuje ve své knize *Text Analysis in Translation* (1991). Jazykové funkce rozlišuji dle poznatků ruského lingvisty Romana Jakobsona (jak popsal Čermák 2011).

3.1.1. Vnětextové faktory

3.1.1.1. Autor, záměr a příjemce

Autorkou a zároveň vysílatelkou výchozího textu je britská novinářka a autorka Helen Lewis. Na Oxfordské univerzitě vystudovala anglický jazyk a literaturu, magisterský titul získala dálkovým studiem na Open University. Žurnalistiku vystudovala postgraduálně na City University of London. Po dokončení studia byla přijata do programu pro začínající redaktory v deníku *Daily Mail*. Od roku 2019 pracuje jako autorka článků pro americký literární a kulturní magazín *The Atlantic*, dříve pracovala také pro britský týdeník *New Statesman* a přispívala do britského deníku *The Guardian* a nedělníku *The Sunday Times*. Pro magazín *The Atlantic* píše především články, v nichž se prolíná politika se společností a digitální kulturou. Velmi často se zabývá problematikou feminismu a genderu. Sama přišla s pojmem „Lewis’ Law“, jehož podstatu shrnula v tweetu „komentáře pod články o feminismu ospravedlňují feminismus“.¹¹

V období let 2018 a 2019 byla Oxfordskou univerzitou jmenována čestnou vědeckou pracovnící (*Women in the Humanities Honorary Writing Fellow*), od roku 2019 je členkou řídicí komise na Reuters Institute for Journalism na Oxfordské univerzitě.

Od téhož roku jí také v britském BBC Radio 4 pod názvem *The Spark* vychází série audiorozhovorů se zajímavými a vlivnými osobnostmi. K podobnému formátu se později vrátila v osmidílném podcastu *The New Gurus* vysílaném také v rozhlasové stanici BBC Radio 4. Tématu feminismu se věnovala například i v krátké dokumentární rozhlasové sérii *Great Wives* z roku 2022, v níž se snaží posluchačům ukázat vliv manželek některých významných historických osobností na jejich úspěchy.

---

¹¹ Tweet z 9. srpna 2012. Originální znění tweetu: *As I've just told @alicetiara, the comments on any article about feminism justify feminism. That is Lewis's Law.* K nahlédnutí dostupný v online archivu: <https://web.archive.org/web/20131203053435/https://twitter.com/helenlewis/status/233594800908169217>

Její první a zároveň jedinou vydanou knihou je kniha *Difficult Women: A History of Feminism in 11 Fights*. Kniha byla vydána roku 2020. Právě první kapitole této knihy se ve své bakalářské práci věnuji.

Lewis v předmluvě knihy (*Introduction: An Imperfect History*) zmiňuje své důvody k napsání knihy. Knihy o významných ženách historie podle ní vždy zmiňují pouze jejich kladné činy či vlastnosti a ty špatné záměrně vynechávají. Tím z nich dělají nejen někoho, kým ve skutečnosti nebyly, ale zároveň je vykreslují jako dokonalé hrdinky a světice (L: 2–3). Rozhodla se proto napsat knihu, v níž budou ženy popisovány přesně takové, jaké byly – se svými světlými stránkami i se svými chybami. Slovem *difficult* (v překladu pracuji se slovem *složitě*) v názvu knihy však nemyslí jen tuhle stránku významných žen, významy slova totiž uvádí rovnou tři: vedle již zmíněného významu jsou tím jednak myšleny ženy, které si nenechaly určité věci líbit a rozhodly se bojovat za svá práva, jednak to odkazuje k složitosti celého boje (L: 1–5). Jejím hlavním cílem je však ukázat, že i významné osobnosti feministického hnutí nebyly černobílé a rozhodně nebyly neproblematické a že jejich metody nebyly vždy úplně správné: „Chci pionýrkám feministického hnutí navrátit jejich složitost. Jejich odkaz může být zpochybnován, mohly učinit hrozná strategická rozhodnutí a nemusely dostat ideálům, které zastávaly. Ale měly svůj význam. Jejich složitost je součástí jejich příběhu.“ (L: 3).

Dalším cílem knihy je prostřednictvím jedenácti feministických bojů zachytit to, jak se feminismus proměňoval, co všechno se feministkám podařilo dokázat, ale zároveň i poukázat na to, co všechno feministkám ještě zbývá vybojovat.

Autorka se v knize zabývá historií feminismu spojenou se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku. Zmiňuje osobnosti, historické události či politické a kulturní reálie právě této země a předpokládá, že čtenář je s těmito fakty již většinou obeznámen. Primárními cílovými recipienty jsou tedy lidé žijící ve Spojeném království, kteří se alespoň do určité míry zajímají o téma feminismu a kteří se chtějí o tomto tématu něco nového přiučit. Nevylučuje se však ani možnost, že se najdou čtenáři z jiných zemí světa. Politické i kulturní reálie jsou místy popsány tak, že není obtížné pochopit jejich význam či důležitost v kontextu Velké Británie. Samotná autorka v předmluvě poznamenává, že mnohé „vzorce, argumenty a kontroverze“ (L: 8) feminismu jsou univerzální a aplikovatelné i na ostatní země.

3.1.1.2. Místo, čas a médium

Překládaný text byl vydán roku 2020 vydavatelstvím *Jonathan Cape* ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku jako součást knižní publikace *Difficult Women*. Vydavatelství *Jonathan Cape* spadá pod vydavatelství *Penguin Random House*. Kniha je

rozdělena na 11 kapitol, předmluvu a epilog. Každá kapitola se věnuje jednomu feministickému zápasu, tato práce se věnuje překladu a analýze první kapitoly.

Jak již bylo zmíněno výše, text se věnuje historii feminismu ve Velké Británii. Samotná autorka však tvrdí, že i přestože je téma úzce spjaté se zemí původu autorky, je univerzální a aplikovatelné i na jiné země, jeho tematická zakotvenost do britského prostředí by tedy při čtení neměla hrát příliš velkou roli. Jedinou překážkou jsou některé reálie, které by mohly působit čtenářům jiných národností potíže, a tím pádem je třeba je při překladu opatřit krátkou explikací. Jelikož se nejedná o příliš složité reálie, bude nejčastějším způsobem potřeba explikovat pouze formou apozice, a to jak volnou, tak i těsnou.

Časově se kniha věnuje historickým událostem a osobnostem, autorka se opírá o dobové prameny. Vypráví také o svých osobních zkušenostech a o své rešerši, a proto se ve vyprávění místy dostává až do doby, kdy kniha vznikala (tedy až do roku 2019). Jelikož se ale jedná o neměnná historická fakta, jsou všechny uvedené informace platné i v dnešní době. Faktor času tudíž nepředstavuje při překladu problém.

3.1.1.3. Funkční a stylistický rozbor

Text se řadí do stylu odborného, konkrétně do dílčího stylu populárně naučného. Autorka se snaží přístupnou formou vzdělat povětšinou laického čtenáře a předat mu nové poznatky. Právě s ohledem na čtenáře nezatěžuje autorka text přílišným množstvím odborné terminologie. Na rozdíl od dalších dílčích odborných stylů zapojuje populárně naučný styl mezi samostatné předávání informací i vyprávění, což můžeme vidět i na námi překládaném textu – autorka nám informace podává formou příběhu několika vlivných žen a stává se tak vypravěčkou (*When I wrote about Universal Credit, I was overwhelmed by stories about „running-away money“* (L: 34); *Reading Lady Hale’s biography, two things stand out to me.* (L: 30)). Tím se text přibližuje ke stylu publicistickému či k uměleckému. Dalším charakteristickým rysem populárně naučného stylu je deanonymizace autorky (*Nový encyklopedický slovník češtiny 2024*). Helen Lewis nejenže doplňuje text vlastními názory a nebojí se používat hodnotící adverbia a adjektiva (*valiant attempt* (L: 27), *thankfully* (L: 34), *quietly terrifying* (L: 30)), ale také do příběhu zapojuje své vlastní zkušenosti (*when I got divorced* (L: 32), *as did my husband and I* (L: 22)).

Roman Jakobson rozlišuje šest jazykových funkcí: referenční, emotivní, konativní, poetickou, fatickou a metajazykovou. Jak zmiňuje Nord (1991), v textu nemusí být přítomna pouze jedna jazyková funkce, ale může se jich v textu vyskytovat i více.

Primární funkcí (tedy funkcí dominantní) překládaného textu je funkce referenční, kterou Čermák (2011) popisuje jako vztah k obsahu promluvy. Funkce referenční zakotvuje promluvu v čase a využívá se v ní většina jednotek gramatických i lexikálních. Jednoduše řečeno se jedná o „neutrální“ výpověď faktů, což je hlavním cílem autorky: předat čtenáři nové informace a poučit ho o historii feminismu.

Vedle funkce referenční figuruje v textu ve velké míře i funkce emotivní. Emotivní funkce souvisí s osobou vysilatele – ten využívá jazyk k vyjádření vlastních postojů či pocitů (takovým příkladem je použití již výše zmíněných hodnotících adjektiv a adverbí).

I s funkcí fatickou se v textu můžeme setkat poměrně často. Fatická funkce slouží k navazování či k udržování kontaktu se čtenářem, což můžeme pozorovat například na následujících ukázkách: na řečnických otázkách *But how many of us would contemplate something as radical as that?* (L: 21) a *Doesn't that sound like the current grounds of separation?* (L:31) a na větě, v níž se funkce fatická mísí s výše zmíněnou funkcí emotivní:

By the way, if you've changed your name and feel unfairly judged, let me say this: I don't think it makes you a bad person or insufficiently woke or whatever phrase we're using now. (L: 23)

V menší míře se v textu objevuje i funkce poetická, která klade důraz na samotnou podobu sdělení, soustředí se na styl sdělení a jeho provedení (tj. formu). V odborných stylech není poetická funkce běžná, přesto tu na ni můžeme narazit, především pak v citaci beletristického textu sloupkařky Jean Rook, v níž se hustě koncentrují slovní hříčky:

'All I can soberly say is that Women's Lib has reached the dregs when female journalists work themselves into a Bacchanalian frenzy over a triumph not worth a bunch of sour grapes.' The puns, I'm afraid, don't stop there. Gill and her friends 'made a bloody Mary nuisance of themselves', causing Rook to 'blush wine-red' because Fleet Street's feminists 'have scraped the barrel by splashing round heady headlines on How I Made History'. (L: 26–27)

Do určité míry se v textu vyskytuje i funkce metajazyková. Autorka v textu používá některá ne příliš známá slova či fráze, které pak vysvětluje především v poznámce pod čarou (např. frázi *spherical bastards* vysvětluje následovně: *The phrase comes from the Swiss physicist Fritz Zwicky, to describe people who are bastards no matter which way you look at them.* (L:16)).

3.1.2. Vnitrotextové faktory

3.1.2.1. *Téma a obsah*

Každá kapitola v knize se zabývá jedním zápasem, tedy jedním tématem. Hlavním tématem analyzovaného úseku je zápas o práva na rozvod ve Velké Británii. Kromě tohoto hlavního tématu se autorka v kapitole zběžně věnuje také tématům vedlejším (např. nemožností žen objednávat si na baru, pánským klubům, které zakazují vstup ženám či pojmenovacími zvyklostmi žen a další), jež jsou vyvolány především asociací a slouží jako příklady dalších nespravedlností v rozdílu postavení mužů a žen v historii (většinou souvisí s autorkou několikrát zmiňovaném vnímání žen jako občanů druhé kategorie nebo tzv. druhého pohlaví) a dalších dílčích úspěchů feministek. Nejedná se tedy čistě o monotematický text.

Autorka kapitolu začíná popisem své vlastní zkušenosti s rozvodem, odtud se přesouvá do první poloviny 19. století k aktivistce Caroline Norton, která se kvůli tehdejší rozvodovým zákonům nemohla rozvést se svým manželem. Její manžel jí po odloučení odepíral přístup k dětem, na které měl podle zákona nárok on, manželka mohla děti vídat pouze se svolením manžela. Carole Norton proto zasvětila svůj život snaze zajistit rozvedeným ženám a ženám žijícím v odloučení od manžela právo na péči o děti. Dále se vrací do současné doby a kritizuje tradici přejímání manželova příjmení (tu srovnává se systémem pojmenovávání žen, s nímž přišla spisovatelka Margaret Atwood ve své knize *Příběh služebnice*), které v minulosti značilo, že je žena mužovým majetkem, a které si tyto konotace částečně zachovává i dnes. Poté se opět přesouvá do minulosti, tentokrát do druhé poloviny 20. století, a věnuje se aktivistkám Tess Gill a Anně Coote, které se zasadily o to, že ženy mohou být obsluhovány na baru. V další části se věnuje předmanželským smlouvám, ukončení manželství na základě opuštění soužití a tzv. rozvodu bez provinění (*no-fault divorce*), s nímž přišla první ženská předsedkyně britského Nejvyššího soudu, Brenda Hale. Nakonec informuje o důležitosti „peněz pro případ útěku“ (tzv. *running-away money*), zmiňuje současný pohled společnosti na rozvod a upozorňuje na důležitost reformy britského rozvodového práva.

3.1.2.2. *Presupozice, intertextovost a kompozice*

Překládaný text je určen čtenářům, kteří se zajímají o feminismus a osobnosti s ním spojené. Od čtenáře není očekávána znalost daného tématu, ale vzhledem k situovanosti tématu do kontextu feminismu Velké Británie se v textu setkáváme s presupozicemi spojenými s realitami Velké Británie (např. osobnosti, které jsou známé pouze ve Velké Británii, politické a kulturní realie). Autorka si uvědomuje, že některé tyto skutečnosti nemusí být čtenářům

známé, a dovysvětluje je (např. *The idea of 'coverture' – of being a legal appendage to your husband, along with your children – sounds stoutly Victorian* (L: 22); *the English judge William Blackstone* (L: 14); *the Labour politician Barbara Castle* (L: 33)), v některých případech však vysvětlení vynechává s předpokladem, že se jedná o běžně známé skutečnosti. Při překladu tím na překladatele spadá povinnost tyto reálie explikovat, tedy dovysvětlit jejich význam (např. *Daily Express* (originál s. 26) – *deník Daily Express* (překlad s. 17), *National Council for Civil Liberties* (originál s. 24) – *lobbistická skupina National Council for Civil Liberties* (překlad s. 15), *Billfold* (originál s. 34) – *internetová stránka The Billfold, zabývající se financemi* (překlad s. 23)).

Kapitola pochází z úplného začátku knihy a čtenářům proto nevzniká povinnost být seznámeni s obsahem kapitol předcházejících (čtenáři by však v ideálním případě měli mít přehled o obsahu *Předmluvy*, v níž autorka vysvětluje své záměry a cíle knihy, obeznámenost s *Předmluvou* však není nijak kontextuálně vyžadována). V úplném závěru překládaného textu (tj. v posledním odstavci kapitoly) představuje čtenáři téma následující kapitoly a vysvětluje návaznost a souvislost tématu druhé kapitoly s kapitolou první. Na následující kapitoly odkazuje i v průběhu celé kapitoly, čímž udržuje čtenářovu pozornost a láká ho k pokračování čtení: *It is far from the only feminist fight with that aim: the vote, as we'll see, is an obvious example [...]*. (L: 23)

Jelikož se jedná o populárně naučný text, jehož cílem je podat čtenáři nové informace a uceleně shrnout autorčiny poznatky z oblasti feministické historie, opírá se autorka o řadu již existujících děl či článků, jejichž plný výčet lze nalézt za poděkováním v části *Sources and Further Reading* (L: 337–340). Některá z děl zmiňuje i přímo v textu (jako příklad uvedu antiutopický román *Příběh služebnice* od Margaret Atwood nebo knihu *Women's Rights: A Practical Guide* od autorek Anny Coote a Tessy Gill). Právě díky odkazům na jiná díla a zmínce jiných děl se v textu nachází množství citací, které jsou řádně označeny uvozovacími znaménky. Můžeme však narazit i na nevlastní přímé věty, které uvozovacími znaménky vyznačeny nejsou, dochází v nich však ke změně gramatického času: *All I wanted, I had said, were my clothes and books* (L: 33). Delší citace jsou od vlastního textu odděleny větším odsazením od okrajů i od vlastního textu.

Překládaná kapitola je z hlediska horizontálního dělení na menší myšlenkové celky a předěly mezi nimi jsou znázorněny grafickými ikonami (hvězdičkami). Autorka na konci některých odstavců představí myšlenku, kterou chce dále rozvíjet, a naváže na to v následující, hvězdičkou oddělené, části. Uvádím následující příklad: *It is far from the only feminist fight with that aim: the vote, as we'll see, is an obvious example, but women have faced hundreds*

other, smaller injustices too. Let's go have a drink in London in 1982 (L: 23). Tyto celky jsou dále členěny na odstavce.

Z hlediska vertikální výstavby se uplatňuje poznámkový aparát, jenž slouží k větší přehlednosti textu. Autorka používá poznámky pod čarou, které ponechává v zápatí přímo na stránce. Poznámky pod čarou nejsou číslované, vyznačují se grafickou ikonou (hvězdičkou, křížkem) a autorka je využívá k předání zajímavé informace, která by jinak přehlcovala text vlastní, či k vysvětlení některých frází z periferie slovní zásoby (nejčastěji se jedná o neologismy).

3.1.2.3. Lexikum

Jelikož se jedná o text funkčního stylu odborného, je psán spisovným jazykem a převládá v něm neutrální slovní zásoba. Místy můžeme v textu narazit na slova formální z vyššího rejstříku (například *enshrined* (L: 28), *insufficiently* (L: 23), *infraction* (L: 17)). Kapitola se věnuje tématu spojenému s právním prostředím, najdeme proto v textu právní termíny (*coverture* (L: 23), *pamphlets* (L: 17), *senior judge* (L: 29)), názvy smluv, zákonů či jiných právních textů (*Sex Discrimination Act* (L: 28), *Married Women's Property Act* (L: 14), *Custody of Infants Act* (L: 36)). Dalšími tematickými okruhy, z nichž autorka čerpá slovní zásobu, je, s ohledem na hlavní zaměření knihy, feminismus a gender a genderové rozdíly (*discrimination* (L: 20), *The Second Wave of feminism* (L: 28), *independence* (L: 36)). Kromě výrazů z centra slovní zásoby se setkáme i s výrazy z periferie slovní zásoby. V textu se objevují cizojazyčné fráze (převážně francouzské a latinské), které jsou běžně užívané právě v právním prostředí (*femme covert* a *femme sole* (L: 14), *de minimis* (L: 25), ale i cizojazyčné fráze užívané v běžné mluvě mimo právní prostředí (*coup de grâce* (L: 29)).

Z periferie slovní zásoby pochází také slangové neologismy *spherical bastard* (L: 16), *suitcase pimps* (L: 15), *fuck-off fund* (L: 35). Autorka všechny ze zmíněných neologismů vysvětluje buď v poznámce pod čarou, nebo přímo ve vlastním textu.

Při analýze lexika musíme vzít v potaz to, že autorka popisuje mimo jiné svou vlastní zkušenost a že se věnuje tématu, které je jí blízké. V textu proto najdeme subjektivně zabarvená slova, fráze či celé věty obsahující její vlastní pocity, které souvisí se sekundární funkcí textu – s funkcí emotivní. Při výkladu historických událostí a faktů se však snaží o co nejvíc neosobní tón, její osobní pohled na některé podávané informace je však patrný z výběru slov – například hodnotící adjektiva a adverbia: *terrible puns* (L: 26), *jaw-dropping examples* (L: 27), *uncomfortably fragile and limited in scope* (L: 37). Zároveň se nebojí místy přímo vyjádřit svůj vlastní názor či postoj (*I don't think it makes you a bad person* (L: 23), *I completely understand* (L: 23)).

3.1.2.4. Syntax

Text není syntakticky příliš složitý. Skládá se převážně z kratších souvětí – jak souřadných, tak i podřadných – a ze souvětí bez příliš složitých větných vztahů. Souvětí jsou místy proložena krátkými větami jednoduchými, které zrychlují tempo čtení:

When I got married again in 2015, there was no way I was going to take my new partner's surname. As far as any name can be yours, 'Helen Lewis' was mine. Yes, 'Lewis' is my father's name, passed down the male line, but it's also the one I've had since birth. It means *me*. (L: 21)

Přesto v textu můžeme narazit i na souvětí složená (složitá), skládající se z tří i více vět:

If you hated your father, got fed up with people mis-spelling an 'ethnic' name, decided it was better for SEO purposes, or even just fancied an easy life, I completely understand. (L: 23);

či souvětí s obsahující volné přístavky či vsuvky, které jsou od zbytku věty odděleny zpravidla pomlčkou:

It was easier to stop your wife being 'difficult' – scolding you, contradicting you, questioning your priorities – when you could cut off her income. (L: 34)

Autorka také často uplatňuje větné kondenzátory, z nichž se nejčastěji vyskytují infinitivní konstrukce (*he took the boys **to stay** with his sister Grace (L: 17); I made the decision **to leave** in December (L: 32); his drinking had begun **to cloud** their lives (L: 24)*). Stejně tak užívá autorka i participiální (*she hung around St James's Park, **hoping** to see them (L: 17); George tortured Caroline by **offering** access to the children (L: 18); **reading** Lady Hale's biography, two things stand out to me (L: 30)*) a gerundiální konstrukce (***becoming** 'Offred' is no different to **becoming** – as formal invitations still have it – 'Mrs John Smith' (L: 21); there is also an ideological point about **supporting** lifestyles that social conservatives dislike (L: 36); if you wanted to get divorced without it **being** anyone's fault (L: 13)*).

Protože autorka často cituje díla či výroky jiných autorů a osobností, můžeme v textu narazit i na věty uvozovací.

3.2. Hypotéza o cílové komunikační situaci

Christiane Nord (1991) označuje hypotézu a cílové komunikační situaci za jednu z nejdůležitějších částí analýzy textu, která probíhá před samotným procesem překladu. Cílová komunikační situace překladateli umožňuje si vytvořit lepší představu o komunikativní funkci cílového textu. Pro účely této práce jsem proto vytvořila hypotetickou situaci. Než se však do hypotézy pustím, chtěla bych upozornit na to, že překládaný text je pouze krátkým výsekem (jednou kapitolou) většího textového celku (knihy), budu proto počítat s tím, že by se text v České republice vydával vcelku (nejen úsek překládaný v této práci, ale také ostatní kapitoly a části knihy). Bylo by tedy použito stejné médium jako u výchozího textu (knižní publikace). Publikace českého překladu by se mohlo chopit například brněnské nakladatelství Host, které již v minulosti vydalo několik feministicky a genderově orientovaných publikací, mezi jinými třeba knihy *Feminismus je pro všechny* od nigerijské spisovatelky Chimandy Ngozi Adichie, *V pasti pohlaví* od Silvie Lauder nebo *Neviditelné ženy* spisovatelky Carolyn Criado Perez.

Právě proto, že se autorka soustředí na historii feminismu konkrétně ve Velké Británii, nemusela by si její kniha najít tolik čtenářů v České republice. Dalším faktem, který by mohl vést k neúspěchu knihy na trhu, jsou autorčiny názory na trans* osoby (Lewis nepodporuje možnost trans* osob si samy určit gender). Ale vzhledem k tomu, že v zahraničí se kniha nesetkala s žádným velkým odporem (na největší platformě pro čtenáře Goodreads má kniha momentálně hodnocení 4,23 hvězdiček od 3 986 čtenářů¹²), můžeme předpokládat, že by to na úspěchu knihy u nás také nemuselo mít vliv. Inspirativní ženy, které se zasadily o změnu společnosti k lepšímu, je vždy dobré si připomínat (i s jejich „nedokonalostmi“), ať už jsou naší zemi blízké nebo ne. Země se navíc často inspirují změnami, které proběhly v jiných zemích, je tedy možné, že by některé úspěchy britských feministek mohly inspirovat české feministky k volání po změně. Případně by k volání po změně mohly příběhy některých žen z knihy inspirovat současné feministky. Jedním z hlavních smyslů knihy navíc je, že žádná v ní zmíněných žen nebyla bez chyby, všechny byly složité, a ne vždy odpovídaly veškerým ideálům feminismu, důležité ale je to, čeho dosáhly.

---

¹² Citováno k 15. červenci 2024.

3.3. Metoda překladu

Jako východisko pro výběr překladatelských možností mi posloužila provedená překladatelská analýza. Při překladu jsem se snažila co nejvíce zachovat původní funkci textu, brala jsem tedy ohled na funkční styl originálu (styl populárně naučný spadající pod nadřazený styl odborný) a s tím spojený výběr lexika. Pozornost jsem věnovala i nejen zachování primární jazykové funkce, tedy funkce referenční, ale také funkcím sekundárním.

Co se časového rozdílu mezi překladem a vznikem originálu týče, vycházela jsem z toho, jako by překlad vycházel v současnosti (tedy v roce 2024). Naštěstí k povaze textu – vyprávění neměnné historie a výklad historických faktů – jsem nemusela provádět žádné úpravy časových údajů.

U všech citací jsem nejdříve zjišťovala, zda byl daný text přeložen do českého jazyka. Pokud text přeložen nebyl, vytvořila jsem překlad vlastní s ohledem na kontext dané citace tam, kde bylo možné si ho dohledat, aby nedošlo k většímu významovému posunu. Stejný postup jsem uplatnila i při překladu názvů knižních publikací a legislativ.

3.4. Překladatelské problémy a jejich řešení

V této části se budu věnovat překladatelským problémům, s nimiž jsem se během překládání setkala.

3.4.1. Problémy na lexikální rovině

Autorka se v textu hojně opírá o právní terminologii Velké Británie, vznikla mi tedy potřeba nastudovat si rozdíly mezi britskou a českou právní terminologií, abych zamezila větším významovým posunům. Opírala jsem se převážně o *Anglicko-český právní slovník* (Chromá 1997). Jako příklad uvedu pár překladových dvojic: *damages* (originál s. 16) – *odškodné* (překlad s. 9), *guardianship systém* (originál s. 36) – *poručnický systém* (překlad s. 25).

Další problém se naskytl u překladu slovních hříček, které se nejvíce koncentrují v citacích článků sloupkačky Jean Rook:

‘All I can **soberly** say is that Women’s Lib has reached the **dregs** when female journalists work themselves into a **Bacchanalian frenzy** over a triumph not worth a **bunch of sour grapes**.’ The puns, I’m afraid, don’t stop there. Gill and her friends ‘made a **bloody Mary nuisance** of themselves’, causing Rook to ‘**blush wine-red**’ because Fleet Street’s feminists ‘**have scraped the barrel by splashing** round **heady** headlines on How I Made History’. (originál s. 26–27)

Na tomto poměrně krátkém úseku tří souvětí se nachází devět slovních hříček, které souvisejí s alkoholem. Jelikož je jejich velká koncentrace součástí intence jak původní autorky, tak i Helen Lewis, bylo třeba jich co nejvíce zachovat, aby nedošlo k ztrátě významu úseku a jeho poetické funkce. Některé slovní hříčky se daly přeložit snadno (jako příklad uvedu dvojice slov *soberly* – *střízlivě*, *have scraped the barrel* – *dostaly se na úplné dno*), jiné vyžadovaly větší pozornost. Nejvíce času jsem věnovala překladu slovních spojení *Bacchanalian frenzy* a *made a bloody Mary nuisance*. Spojení *Bacchanalian frenzy* odkazuje na římské *Bakchanálie* (*Bacchanalia*), tedy divoké oslavy řecko-římského boha vína, Dionýsa (v latině a angličtině se vedle běžného jména *Dionysus* používá také jméno *Bacchus*). V českém jazyce však není slovo *Bakchanálie* příliš známé a frekventované. Slovo *v kostce* od Českého národního korpusu udává frekvenci výskytu 0,07 na milion slov, čímž slovo řadí mezi nejméně frekventovaná česká slova. Vzhledem k těmto okolnostem jsem měla obavy, že by slovu nemuselo čtenářstvo rozumět a působilo by v textu rušivě. Po konzultaci výkladových slovníků anglického jazyka

(*Cambridge Dictionary, Oxford Learner's Dictionaries a Oxford English Dictionary*) jsem však zjistila, že se jedná o výraz knižní (*Oxford Learner's Dictionaries*) a jeho frekvence výskytu v psaných textech je ještě nižší než jeho český ekvivalent 0,03 na milion slov (*Oxford English Dictionary*). Na základě toho jsem se rozhodla výraz přeložit českým ekvivalentem *bakchanálie*, který *Akademický slovník cizích slov* také označuje za knižní. Dále jsem se intenzivněji věnovala slovnímu spojení *made a bloody Mary nuisance*. Adjektivum *bloody* je v britském slangu užíváno k přiřazení vulgární platnosti následujícímu substantivu. Dochází zde k míšení vulgárního výrazu *bloody* s názvem drinku *Bloody Mary* a spojením *make a nuisance of oneself*, což znemožňuje spojení do českého jazyka přeložit doslovně. Hledala jsem proto jiný způsob, jak tuto hru se slovy zachovat, ideálně za užití názvu jiného drinku nebo alkoholického nápoje. Nakonec jsem problém vyřešila tím, že jsem název drinku (*bloody Mary*) substituovala názvem značky alkoholického nápoje (vodka Absolut), čímž jsem dosáhla toho, že překlad bude na čtenáře působit podobným způsobem jako originální text.

Ve výsledku se mi podařilo zachovat všechny slovní hříčky. Celý úsek pak v překladu zní následovně:

„Jediné, co mohu **střízlivě** říct, je, že hnutí za osvobození žen (Women's liberation movement) dosáhlo **dna**, když se ženské oddávají **bakchanáliím** kvůli vítězství, které nestálo ani **za hrstku kyselých hroznů**.“ Tím slovní hříčky bohužel nekončily. Gill a její přítelkyně „**si udělaly Absolutní ostudu**“ což vedlo k tomu, že se Rook „**červená jako víno**“, protože feministky z Fleet Street „**hýří opojnými** novinovými titulky o tom ‚Jak jsem se zapsala do dějin‘, čímž se **dostávají na úplné dno vinného sudu**.“ (překlad s. 17)

Poslední problém, kterému se budu v této podkapitole věnovat, je překlad titulů pro vdané a svobodné ženy. V anglickém jazyce se rozlišují tři ženská oslovení: *Mrs* (užíváno pro oslovení vdaných žen), *Miss* (užíváno u nesezdaných žen) a *Ms* (univerzální oslovení). Český jazyk sice rozlišuje oslovení *paní* (vdaná žena) a *slečna* (svobodná žena), ale pro oslovení *Ms* žádný český ekvivalent neexistuje. Zachovala jsem tedy anglická oslovení *Mrs*, *Miss* a *Ms* a přímo v textu explikovala, že se jedná o zvyklosti v anglickém jazyce (*aktivistka Sheila Michaels tvrdě bojovala za to, aby se v angličtině upustilo od oslovení Miss a Mrs* (překlad s. 13)).

S tím zároveň částečně souvisí i překlad v anglickém prostředí běžně používaném označení pro ženy *Mrs John Smith*, které bychom mohli doslovně přeložit jako *paní John*

Smithová. Tento způsob vyjádření není v českém jazyce vůbec běžný, musela jsem tedy najít jiný způsob, jak dosáhnout stejného efektu (tedy poukázat na to, že ženy jsou považovány v podstatě za majetek svých manželů a že jejich jméno není tak podstatné jako jména jejich manželů). Nejblíže se k tomu blíží označení *manželka Johna Smithe*, které se často objevuje v titulcích novinových a internetových článků a které u českého feminismu vyvolává stejné nesouhlasné reakce jako anglické *Mrs John Smith*.

3.4.1.1. Názvy

V textu se nachází velké množství názvů britských (nejen) politických institucí a legislativy, či názvů knih. Co se názvů knih týče, pokud u některé existoval oficiální český překlad, použila jsem ho, např. u knihy *The Handmaid's Tale* od spisovatelky Margaret Atwood jsem použila český název *Příběh služebnice*. Tam, kde oficiální překlad neexistoval jsem se rozhodla vytvořit pracovní název, který jsem uvedla do závorky za původní anglický název.

U názvů institucí a uskupení jsem se s ohledem na čtenáře rozhodla sáhnout po co nejbližších ekvivalentech tam, kde to bylo možné (*the Court of Appeal* (originál s. 25) – *odvolací soud* (překlad s. 16), *the Supreme Court* (originál s. 30) – *britský Nejvyšší soud* (překlad s. 20)). Pokud to možné nebylo, zanechala jsem původní název, který jsem opatřila buď krátkou explikací ve formě přístavku těsného (*National Council for Civil Liberties* (originál s. 24) – *lobbistickou skupinou National Council for Civil Liberties* (překlad s. 15)), nebo použitím generického názvu a umístěním originálního názvu do závorky (*Law Commissions* (originál s. 31) – *právní komise (Law Commissions)* (překlad s. 21), *Office for National Statistics* (originál s. 20) – *britský statistický úřad (Office for National Statistics)* (překlad s. 12)).

Názvy zákonů jsem se rozhodla přeložit obdobně jako názvy některých institucí a uskupení – zachovala jsem originální anglický název a do závorky jsem pro české čtenáře přidala vysvětlení formou doslovného překladu názvu: (*Sex Discrimination Act* (originál s. 23) – *Sex Discrimination Act (zákon o diskriminaci na základě pohlaví)* (překlad s. 15), *Matrimonial Causes Act* (originál s. 19) – *Matrimonial Causes Act (Zákon o manželských věcech)* (překlad s. 12)).

3.4.1.2. Přechylování

Přechylování je jedním ze základních typů odvozování ženských příjmení z podob příjmení mužských. *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2024) zmiňuje dvě funkce přechylování příjmení: rodové určení nositelky příjmení a možnost příjmení v textu skloňovat. Vzhledem k tematické povaze textu jsem se rozhodla nepřechylovat cizí ženská příjmení.

Abych zabránila nejednoznačnosti, musela jsem pohlaví osob naznačovat jiným způsobem. Často jsem spolu s příjmením uvedla i křestní jméno, z něhož je patrné pohlaví nositele (*Caroline Norton*), jindy napomohla rodová koncovka vyskytující se ve tvarech přičestí činného a trpného (*Norton ve svém třetím pojednání o zákonech o výchově dětí odkryla* (překlad s. 10); *To, že si Tess Gill a Anna Coote nemohly dát drink, bylo projevem [...] (překlad s. 17)).*

3.4.2. Problémy na syntaktické rovině

Problémy na syntaktické rovině vycházejí z rozdílných povah jazyka výchozího (angličtiny) a jazyka překladu (češtiny). Zatímco angličtina mnohem častěji umožňuje kondenzaci vět a souvětí využitím jmenných tvarů a tendencí jmennými tvary vyjadřovat sekundární predikci, čeština využívá k vyjádření stejných syntaktických vztahů spíše vedlejší věty (Dušková 2006). Participium *claiming* ve větě „*Rights should be universal, not based on how sympathetic the people claiming them appear to the mainstream.*“ jsem přeložila vedlejší větou přívlastkovou: „*Práva by měla platit pro všechny stejně a neměla by se zakládat na tom, jak sympaticky se společnosti jeví ti, kteří o ně žádají.*“ (překlad s. 12).

3.4.3. Citace

V překládaném úseku se nacházejí citace z knih *The Criminal Conversation of Mrs Norton* (první vydání 2012) od Diane Atkinson, *Women's Rights: A Practical Guide* (1974) od Anny Coote a Tess Gill, z článku *A Story of a Fuck-Off Fund* (2016) od Paulette Perhach a z pamfletů Caroline Norton.

Jelikož ani jeden z textů nebyl přeložen do českého jazyka, musela jsem překlad pořídit sama. Při překladu citací z pamfletů Caroline Norton jsem opustila od napodobení zastaralého jazyka a využila novodobé jazykové prostředky, čímž se ztrácí pocit ze čtení autentických textů, které vznikly o téměř dvě století dříve – pamflety Caroline Norton pochází z první poloviny 19. století. Na celkový význam citací to však nemá žádný vliv.

Dále se v textu vyskytuje citace z knihy *The Second Sex* (1949) od francouzské spisovatelky Simone de Beauvoir, která do češtiny sice přeložena byla (pod názvem *Druhé pohlaví*), avšak jedná se pouze o výbor, nikoliv o celou knihu. Citace „*half victim, half accomplice, like everyone else*“ (originál s. 23) pochází z nepřeložené části knihy, musela jsem ji proto přeložit sama. Znění překladu je následující: „*napůl oběť, napůl komplic, jako všichni ostatní*“ (překlad s. 14).

3.5. Typologie překladatelských posunů

Při překládání výchozího textu do cílového jazyka došlo k překladatelským posunům, které se v této kapitole pokusím shrnout na základě poznatků Antona Popoviče, jak je popsala Edita Gromová (2009). Posuny rozlišuje konstitutivní, individuální a tematické.

3.5.1. Konstitutivní posuny

Posuny konstitutivní, neboli objektivní, jsou nevyhnutelné. Vznikají na základě odlišností mezi jazykem originálu a jazykem překladu. Dochází k nim na všech rovinách makrostruktury textu: morfologicko-syntaktické, lexikálně-sémantické a stylistické rovinně (Gromová 2009, s. 58).

Ke konstitutivním problémům jsem se musela uchýlit, když jsem překládala participiální vazby, které v anglickém jazyce slouží jako prostředek kondenzace, ty se pak do českého jazyka převádí nejčastěji jako hlavní nebo vedlejší věty (Dušková 2006), v následujícím příkladu jsem obě anglická participia (*following* a *offering*) přeložila větami vedlejšími (*In the years following the trial, George tortured Caroline by offering access to the children, only to withdraw it again.* (originál s. 18) – *V letech, které řízení následovaly, trápil George Caroline tím, že jí udělil přístup k dětem a hned potom ho zase odřekl.* (překlad s. 11)).

Ke konstitutivním posunům došlo také na úrovni aktuálního členění větného (AČV), které v českém jazyce na rozdíl od jazyka anglického umožňuje proměnlivost slovosledu (Karlík, Nekuka, Rusínová 2012): *It's a place where barristers and lawyers and journalists gather and exchange legal gossip at the bar.* (originál s. 23) – *Advokáti, právníci a novináři se na tomto místě scházejí a na baru mezi sebou sdílí drby z práce.* (překlad s. 14). Odlišnosti nejčastěji vyplývají z možnosti přesunu rématu v české větě na konec výpovědi (subjektivní pořadí tématu a rématu).

3.5.2. Posuny individuální

Individuální posuny jsou subjektivní závislé na překladatelských dovednostech překladatele. Levý (1971) mluví o tzv. subjektivních instrukcích, překlad je vedle kontextu a estetické normy ovlivněn také strukturou překladatelovy paměti. Individuálním posunům se lze vyhnout důslednou a správnou interpretací výchozího textu.

Jedním ze vzniklých individuálních posunů je překlad slovních hříček v již několikrát zmíněné citaci sloupkařky Jean Rook. Některé slovní hříčky se dají přeložit snadno pomocí přímého ekvivalentu (například *soberly* – *střízlivě*, *blush wine-red* – *se červená jako víno*), jiné bylo třeba explikovat (*[they] have scraped the barrel* – *se dostávají na úplné dno **vinného** sudu*) a jedna slovní hříčka vyžadovala úplné nahrazení funkčním ekvivalentem v cílovém jazyce

(*[they] made a bloody Mary nuisance of themselves – si udělaly Absolutní ostudu*), čímž se lehce pozměnil její původní význam.

3.5.3. Posuny tematické

K tematickým posunům dochází při náhradě reálií a tematických faktů použitím rozdílných denotátů (Gromová 2009, 62). Takovým tematickým posunem může být náhrada cizího prvku domácím. Právě tento postup jsem využila při překladu právních a soudních reálií. Vzhledem k odlišnosti britského a českého právního systému nemusí český ekvivalent odpovídat anglickému výrazu ve všech jeho slovníkových definicích či reálných funkcích, ale vždy se jedná o co nejvěrnější ekvivalent. Některé skutečnosti svůj ekvivalent v cílovém jazyce dokonce nemají, jelikož v cílové kultuře vůbec neexistují, musela jsem proto význam skutečnosti opsat: *The judge who wrote that opinion was the first **female law lord***. (originál s. 30) – *Soudkyně, která napsala onu kritiku, byla první **ženskou odvolací soudkyní s místem v Horní sněmovně***. (překlad s. 19); z oblasti týkající se jiného tematického okruhu než právo, uvedu např. *My mother, who was too busy cooking dinners and washing nappies in the 1970s **to get her Greenham on** [...]* (originál s. 22) – *Moje matka, která byla v 70. letech příliš zaneprázdňena vařením večeří a praním plínek na to, **aby chodila do práce** [...]* (překlad s. 14) (tento příklad by se dal zařadit i do posunů individuálních, jelikož se v překladu vytratila metafora užitá v originálu).

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit překlad první kapitoly knihy *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights* od novinářky Helen Lewis a překlad doplnit komentářem zohledňujícím překladatelské problémy a posuny, k nimž při překladatelském procesu došlo, a vybranou překladatelskou metodu, přičemž jsem vycházela z vlastní překladatelské analýzy textu. V překladu jsem se s ohledem na funkci snažila co nejvíce zachovat autorský styl překládaného textu. Výsledkem je pak, doufám, funkční překlad, který má v cílovém jazyce na příjemce stejný účinek, jako měl originál na příjemce kultury výchozí.

Text jsem si vybrala, jelikož je mi téma feminismu blízké, díky překládání jsem se dozvěděla nové informace nejen o historii feminismu ve Velké Británii, ale také o jejich zákonech, soudnictví atd. Právě termíny spojené s právním systémem Velké Británie a jejich odlišnost od systému českého tvořily jednu z větších překážek překladatelského procesu.

Vypracováním bakalářské práce jsem měla možnost spojit své znalosti teorie s praxí a tím si ještě důkladněji mohla vyzkoušet překladatelskou praxi.

Seznam použité literatury

Primární literatura

LEWIS, Helen: *Difficult Women: An Imperfect History of Feminism in 11 Fights*. London: Jonathan Cape, 2020.

Sekundární literatura

ATWOOD, Margaret: *Příběh služebnice*. Praha: Argo, 2017.

ČERMÁK, František: *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011.

DUŠKOVÁ, Libuše a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Praha: Ústav anglického jazyka a didaktiky, FF UK, 2009. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://mluvniceanglictiny.cz>

GROMOVÁ, Edita: *Úvod to translátologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, FF, 2009.

LEVÝ, Jiří: *Umění překlada*. Čtvrté, upravené vydání. Praha: Apostrof, 2012.

LEVÝ, Jiří: Geneze a recepce literárního díla, in J. L., *Bude literární věda exaktní vědou?*. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 71–143.

KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek; RUSÍNOVÁ, Zdenka: *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Lidové noviny, 2008.

KNAPPOVÁ, Miloslava: Skloňování a přechylování příjmení, in M. K., *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: Tax Az Kort, 2002.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol.: *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991.

Slovníky a jazykové příručky

Akademický slovník současné češtiny [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2017–2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://slovníkcestiny.cz/>

Anglicko-český praktický slovník [online]. Brno: Lingea s. r. o., 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupný z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky>

Cambridge Dictionary [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

Český národní korpus – InterCorp verze 13 [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz>

Český národní korpus – Slovo v kostce [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu, FF UK, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/>

CHROMÁ, Marta: *Anglicko-český právní slovník*. Praha: Leda, 1997.

CHROMÁ, Marta: *Česko-anglický právní slovník s vysvětlivkami*. Praha: Leda, 2010.

Internetová jazyková příručka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012–2020. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>

Merriam-Webster [online]. Merriam Webster, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com>

Oxford English Dictionary [online]. Oxford: Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.oed.com>

Oxford Learner's Dictionaries [online]. Oxford: Oxford University Press, 2024. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>

Slovník českých synonym a antonym [online]. Brno: Lingea s. r. o., 2024. [cit. 2014-07-15]. Dostupný z: <https://www.nechybujete.cz/slovník-ceskych-synonym>

Další internetové zdroje

Goodreads [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com>

Google Books [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://books.google.com>

Host Brno [online]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz>

The Atlantic [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/author/helen-lewis/>

GOV.UK v3.0 [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk>

Wayback Machine Internet Archive [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://web.archive.org>

Wikipedia, The Free Encyclopedia [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org>

Wikipedie, Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org>

